

RÍMELŐ

John Donne:

Ájtatosságok fontos alkalmakra
XVII. meditáció

Senki sem különálló sziget;
minden ember a kontinens része,
a szárazföld egy darabja;
ha egy göröngyöt mos el a tenger,
Európa lesz kevesebb,
éppúgy, mintha egy hegyfokot mosna el,
vagy barátaid házáat, vagy a te birtokod;
minden halállal én leszek kevesebb,
mert egy vagyok az emberiséggel;
ezért hát sose kérdezd kiért szól a harang:
érted szól.

(Sőtér István fordítása)

Dsida Jenő:

Nagycsütörtök

Nem volt csatlakozás. Hat óra késést jeleztek,
s a fulltag sötétben hat órát üldögéltem
a kocsárdi váróteremben, nagycsütörtökön.
Testem törött volt, és nehéz a lelkem,
mint ki sötétben titkos útnak indul
végzetes földön, csillagok szavára,
sors elől szökve, mégis, szembe sorssal,
s finom ideggel érzi messziről
nyomán lopódzó ellenségeit.
Az ablakon túl mozdonyok zörögtek.
A sűrű füst, mint roppant denevérszárny
legyintett arccul.
Tomp borzalom fogott el, mély állati félelem.
Körülnéztem. Szerettem volna
néhány szót váltani jó, meghitt emberekkel,
de nyirkos éj volt, és hideg sötét volt...
Péter aludt, János aludt, Jakab aludt,
Máté aludt, és mind aludtak...
Kövér csöppek indultak homlokomról,
és vigicsurogtak gyűrődött arcomon...

Kép forrása: http://etc.usf.edu/clipart/50200/50234/50234_almond_lg.gif

A MAGYARORSZÁGI EVANGÉLIUMI TESTVÉRKÖZÖSSÉG HAVILAPJA

2017/4

XXIX. évfolyam, 5. szám

150 Ft

REFORMÁCIÓ ÉS ANTISZEMITIZMUS

(Francisco de Zurbarán: Agnus Dei. Kép forrása: www.theguardian.com)

„Küldjétek a föld Urának bárányát Szelából a pusztán át Sion leányának hegyére.”

(Zsoltárok 16,1)

Tartalom

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A hétszáz éves emlékmű (Iványi Gábor) 3
AKTUÁLIS

Luther antiszemitizmusa (Bereczky Géza) 4

John Wesley és dr. Samuel Nuñez Ribeiro (Kovács Judit) 5

A MAGYAR REFORMÁCIÓ NŐALAKJAI

Báthory Erzsébet (Bereczky Géza) 8

IFI SAROK (Tdk) 10

Patricia M. St. Johns: *Egyetlen megoldás* (részlet) 11

BACH KANTÁTÁINAK NYOMÁBAN

Bach és az antiszemitizmus (Göncz Zoltán) 12

HAVI ISTENTISZTELETI REND 13

HITÉPÍTŐ IRODALOM

Ingerose Paust: *A döntés napjai* (részlet – Czövek Olivérné fordítása) 14

ÍGY TÖRTÉNT

Aranybulla (-kz-) 15

A REFORMÁCIÓ JELKÉPEI

Isten Báránya (-kz-) 15

ZSIDÓ ÉLET

Téltemetés, tavaszvárás (Schlesinger Hanna) 16

Cionizmus 3. (Schlesinger Hanna) 18

NEMECSEK (Schlesinger Hanna) 19

MARGÓ

Április bolondja (Bereczky Géza) 21

EMLÉKEZZÜNK

Gondolatok a holokauszt magyarországi

áldozatainak emléknapiján (Schlesinger Hanna) 22

KITEKINTŐ

Miért félnek a keresztények az iszlámtól? (Bartus László) 24

HASZID TÖRTÉNETEK

A száműzetés ünnepe 25

BETEKINTŐ

Szélesítsük látókörünket! (Frank Kline) 26

Száz éve halt meg Tömörkény István (Simoncsics Péter) 28

EGYPERCES ÁHÍTAT MINDEN NAPRA (ig) 30

AJÁNLO (KKS), ÉLET ÉS VIDÁMSÁG (Iklódy László) 35

RÍMELŐ 36

A kalendárium és a hírmozsák összeállítója Kerecsényi Zoltán.

Az illusztrációk forrása: <http://all-free-download.com>

Hangoló

Kedves Olvasó!

E havi számunk fő témája az antiszemitizmus. Olvashatunk benne többek között olyan színészeiről, akinek egyik leghíresebb, de inkább -hírhedtebb rendezése a nagypénteki tragédiát feldolgozó Passió volt, és most mintha felülbírálná a zsidókkal szembeni korábbi elítélő nézeteit; de olyan reformátorról is, aki élete végén revideálta a zsidókkal szembeni viszonylagos toleranciáját. Megtudhatjuk, mi volt Bach könyvespolcán, mi történt, vagy inkább mi nem történt a csetei várbán, elgondolkodhatunk azon, hogy félünk kell-e az iszlámtól, együtt töprenghetünk egy áldott állapotban lévő fiatal lánnyal, és tanúi lehetünk Wesley és egy portugáliai zsidó orvos barátságának is, valamint megismerkedhetünk a nem is annyira igazi Nemecek Ernő sorsával is, különös tekintettel a házi szörpökre, no meg a süteményekre!

Ne felejtjük el azt sem, hogy ezek a hetek az ünnepekre való készülődés hetei! Legyenek áldottak előkészületeink, és legyen békés kinek a Pészachja, kinek a húsvétja! Jó hangolódást, kellemes időtöltést kíván szeretettel:

Bereczky Géza

BEVEZETŐ GONDOLATOK

A hétszáz éves emlékmű

„Nem vetette el Isten az ő népét,
melyet eleve ismert.” (Róma 11,2)

A reformáció fél évezredes ünnepségére a szervezők egy évtizeddel korábban elkezdtek készülni. Vezető szerepet töltöttek be ebben természetesen a német evangélikusok, hiszen Luther ebből a körből támadt a XV-XVI. század fordulóján. A lelkes utódok Európa különféle „keresztény helyszínein” jöttek össze komoly eszmecsere. Szükséges volt megvitatni az ötszáz évvel ezelőtti egyházszakadás kérdését, azt is, amivé a következő évszázadokban Isten népe tovább bomlott, sőt lehetővé vált annak a felismerése is, hogy Auschwitz ellenére megmaradt és tovább él a messiás- vagy krisztushívő zsidók közössége Izraelben és a világ különféle országaiban ma is. 2016-ban, a sorsdöntő év előtti utolsó megbeszélésen, ahol karizmatikus katolikusok, reformátusok, evangélikusok, metodisták és – mások mellett – a messiáshívők is jelen voltak, valaki szóba hozta, hogy Wittenberg városi temploma (nem az, amelyiknek kapujára a hagyomány szerint a nagy reformátor a tételeit kiszögezte) falán ott éktelenkedik egy förtelmes dombormű, hasonlóan még vagy húsz német település templomfalához. A szükséges renoválás alkalmával ezt a faliszobrot is restaurálták, így eredeti pompájában díszleg ott az 1300-as évek legelején faragott disznó, melynek emlőit zsidó gyerekek (vagy kicsinyített felnőttek) szopják, illetve egy félreérthetetlenül rabbi öltözetű személy a sertés felemelt farka tövét kémleli. Zavaros szöveg is társul ehhez az „alkotáshoz”, mely Isten nevének korabeli keresztény tudatlanságból elferdített töredékeiből rakódott össze. Ez a „disznóság” már két évszázaddal Luther esküvője előtt itt volt, és természetesen akkor is, amikor ő és Bóra Katalin örök hűséget fogadtak egymásnak a „megszentelt falak” között. A szörnyűség túlélte az azóta a környéken végigsöprő háborút, világháborút és mindenféle egyéb történelmi vihart, s nagyjából az erózióknak is ellenállt. Luther figyelmét nem kerülte el e szobor, figyelmes sorokat is szánt rá az utókor felvilágosítása érdekében. Szégyellnivaló sorokat. A reformáció szép és fontos felismeréséből kinőtt újkeresztény egyházak nem győzik magyarázni, mentegetni vagy elhallgatni azt a bűnös hibát, amit ebben az ügyben a hatalmas gondolkodó vétett, s amely gyújtóanyagként szolgált a nácizmus terjedésének időszakában is. Azt mondhatnánk, hogy a reformáció feltétlenül fontos. Felismerései és döntései fájdalmasan elkerülték és máig sem orvosolták a kereszténységnek az egyik legsúlyosabb alapvető betegségét, „születési rendellenességét”. Ez pedig az antijudaizmus, amiből egyenes út vezetett az antiszemitizmushoz. Ez a járvány indult el már az első század ötvenes éveitől, többek között ezért írja meg Pál a rómaiakhoz írt levelet. És a baj máig betegít. A vita, hogy maradjon-e a több mint hétszáz éves dombormű (egyedülálló „városszépészeti” ritkaság), vagy legalább kerüljön oda egy tábla a kései bűnbánat és szégyenkezés alig elégséges jeleként. „Gadarai” démonainktól sikeresen megszabadíthatott-e a Megváltó...?

Iványi Gábor

IMPRESSZUM

Kiadja a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség * 1086 Budapest, Dankó u. 11. * Telefon/fax: (06-1) 577-0515

* E-mail: ev@metegyhaz.hu * www.metegyhaz.hu * ISSN1216 7223 * Technikai számunk: 0444

* Bankszámlaszám: 11708001-20520380 (OTP) * Készíti a szerkesztőbizottság * Felelős szerkesztő: Iványi Margit

* Szerkesztőbizottsági tagok: Kovács Judit, Bereczky Géza * Felelős kiadó: Iványi Gábor

* Munkatársak: Iklódy Janka, Lendvai Éva, Vadászi Ilona * Művészeti szerkesztő: Farkas Csilla

* Éves előfizetési díj: 1800 Ft * Egyes példányszám ára 150 Ft * Megrendelhető a kiadótól és a MET lelkészi hivatalaiban.

AKTUÁLIS

Luther antiszemitizmusa

Az a kor, amelyben Luther élt, nem a zsidók iránti feltétlen tolerancia kora volt. De miért is lett volna az? A kereszténységben ugyanis sajnos már a Barnabás-levéltől, vagy ha úgy tetszik az Újszövetség bizonyos részeitől kezdve egészen napjainkig kimutatható egy markáns antijudaista vonulat, amely mintha csak mostanság veszítene valamit szalonképességéből. Az antijudaizmus és az antiszemitizmus között az a különbség, hogy az antijudaista elfogadja a zsidó származású keresztényt, és – elméletileg – előítélet nélkül él együtt zsidó származású keresztény testvérével, míg az antiszemita már faji alapon gyűlölködik. Valójában a zsidók vallásuk miatti megkülönböztetése nehezen választható el származásuk miatti megkülönböztetésüktől, minthogy egyrészt a zsidó vallás és a zsidó származás is nehezen választható el egymástól, másrészt mindig is volt bizalmatlanság a nem-zsidó származású keresztényekben a zsidó származású keresztényekkel szemben. A politikai antiszemitizmus a XIX. század második felétől mutatható ki, legalábbis ekkortól nevezik annak, ám a XV. század végén az Ibériai félszigeten már a kereszténység felvétele sem mentette meg a zsidókat az üldözéstől, tehát a spanyol inkvizíció már faji alapon vizsgálódott, mivel nem hitte el, hogy a zsidók kikényszerített „betérése” szívből és nem színleg történt.

Luther élete első felében egyébként látszólag egyáltalán nem volt zsidóellenes, sőt! Több helyen, köztük Magnificat-magyarázatában elismerte, hogy Jézus zsidónak született: igen, ez akkoriban érdem volt; úgy vélte, hogy Istenre kell bízni az ügyet, majd Isten megvilágosítja a zsidó elméket és az igaz, lutheri hitre térnek majd; elutasította a zsidók elleni vérvádat is, mondván az nem Biblius. Ha azonban jobban megvizsgáljuk Luther zsidók iránti szimpátiáját, nyilvánvalóan látszik, hogy irántuk tanúsított szeretete már kezdetektől nem volt érdekmentes és feltétel nélküli, s a zsidókról ugyanazt gondolta mint a pápistákról, azaz, hogy tévelyegnek, és meg kell térniük, ehhez pedig a legjobb „eszköz” a zsidókkal szembeni türelem. Nem nehéz azonban belátni, hogy ezt az attitűdöt csak egy hajszál választja el későbbi magatartásától.

Amikor ugyanis nem következett be a zsidók tömeges áttérése, haragra gerjedt, akárcsak a pápisták iránt, és, hogy úgy mondjam, kora színvonalán kezdett publikálni, különösen időskori munkáiban. Ekkor már az emberiséget gyűlölő zsidót ábrázolta, írásaiban nemhogy nem volt előítélet-mentes, hanem bizalmatlanná vált még a keresztény-

nyé lett zsidó testvéreivel szemben is, holott mindössze egyetlenegyszer, 1526-ban találkozott németországi zsidó emberekkel, hiszen csak Spanyolországból menekült, kényszer-kikeresztelkedettekkel érintkezett. A Biblián kívül zsidó szerzők műveit egyáltalán nem is olvasta, a rabbinikus-kabbalista irodalmat kizárólag keresztény szerzők interpretálásában ismerte, ám legalább erre büszke volt. Hogyha *A zsidók és hazugságaik* című művét behatóbban megvizsgáljuk, kiderül, hogy – finoman fogalmazva – nem eredeti mű, jó kétharmadát egy Antonius Margaritha nevű szerzőtől emelte át (aki tekintélyes rabbicaládból származott, majd katolizált, később pedig Luther követőjévé vált), még hozzá szó szerint – ha ma jelenne meg, a plágiumkereső nem maradna tétlen. Luther tehát nem volt szakértője a kérdésnek, simán bedőlt olyan dezinformációknak is, hogy a morva szombatosok – akik pont a *sola Scriptura* lutheri elvét gondolták végig logikusan, pontosan ugyanúgy, mint egy évszázad múlva az erdélyi szombatosok – a keresztényellenes zsidó misszió áldozatai, és óriási zsidó hittérítést sejtett a jelenség mögött, természetesen teljesen alaptalanul.

Luther ekkor már azt gondolta a zsidókról, hogy lusták, uzsorából, mások kihasználásából és meglopásából élnek, és minden mondatuk és tettük istenkáromlás. A fejedelmeknek tett javaslata szerint a zsinagógákat fell kell gyújtani és a zsidók lakóházaival együtt le kell rombolni, lakóikat pedig ellenőrzött településekre kell költöztetni; minden zsidó vallásos irodalmat el kell kobozni, és a rabbinak meg kell tiltani a tanítást életük elvesztése terhe mellett; a zsidók vagyonát is el kell venni, és az áttért zsidókat kell támogatni az így létrejött pénzügyi javakból; és dolgoztatni kell őket. A lelkészeknek és gyülekezeteknek is tett javaslatokat: vegyenek részt a zsinagógák felgyújtásában és a zsidó vallásos irodalmak, köztük a zsidó Biblia megsemmisítésében; tiltsák meg a zsidóknak a nyilvános istentiszteletet és azt, hogy ki mondják Isten nevét, mert csak istenkáromlást szólnak.

Luther kortársai, pl. Melanchton, Osiander, Bullinger és más reformátorok medöbbenve, rémülettel fogadták Luther szavait. Joses von Rosheim rabbi – a német nyelvterületen kora egyik legtekintélyesebb rabbija – Luther értekezésének elolvasása után kérvényt intézett a strassbourgi előjárókhöz, melyben a következőképpen fogalmazott: „Ilyen zsarnoki és felháborító bánásmódot a mi szegény népünkkel szemben eddig még soha nem kezdeményezett tanult ember.”

„Helyreigazító közlemény

Lapunk keddi számában hirt adtunk arról, hogy a svéd tudományos akadémia díszdoktorrá avatott egy magyar tudóst, akit – őszinte sajnálatunkra – dr. Pálpéter Péter Pál néven említettünk.

Rádásul nemcsak a szövegben, hanem a tudósítás címében is hibásan közöltük a Pálpéter Péter Pál nevet.

A jeles magyar tudós neve helyesen: doktor Pálpéter Péter Pál.” (Örkény István: Makacs sajtóhiba)

Ennek ellenére Luther antiszemita jellegű munkái egészen a politikai antiszemitizmus megszületéséig méltán elfeledve porladtak a könyvtárakban, akkor azonban az antiszemita pártok felfedezték Luther ilyen irányú tevékenységét is. Természetesen nem azt vizsgálták, mennyi eredeti lutheri gondolat van ezekben, hanem kapóra jött nekik, hogy lám-lám már Luther is szellemi elődjük volt. Szorgos kezek mazsolázták ki nemcsak Lutherből, hanem az egész német kultúrtörténetből is a zsidóellenes megnyilvánulásokat, így született meg a *Zsidókérdés kézikönyve* című kötet 1890 körül. A sikerre jellemző, hogy 1907-ben Hitler már a 27. kiadását olvashatta, tehát minden évben többször kiadták ezt a válogatást, amelyben Luther is szerepelt, és mivel egyházalapító reformátor és bibliafordító, a német irodalmi nyelv egyik megteremtője volt, plagizált műveit is áhítattal olvasták, pláne, ha könnyen emészthető kivonatok formájában jelentek meg. A kiadás ütemét a náci korszakban még fel se kellett gyorsítani, így Hitlerről olyan

John Wesley és dr. Samuel Nuñez Ribeiro: két különleges életút találkozása egy újvilági metszéspontban

„Nem taszítja el népét az Úr, nem hagyja el örökségét.” (Zsoltárok 94,14)

Ez a cikk két igen eltérő utat bejáró, nagyon különböző hátterű emberről szól, akik életük egy meghatározó pontján találkoztak: egyikük vallása szabad gyakorlása miatt utazott Amerikába sokat üldözött és szenvedett családjával valamint hajónyi kompániájával, másikuk missziós lelkiülettől vezérelve akart eljutni a föld végső határáig.

John Wesley a Szentírás – korának megfelelő – interpretációja alapján alakította ki a zsidó néppel kapcsolatos képét. Amikor megérkezett Amerikába, ezt a képet némiképp módosította, hogy az ott élő zsidókkal személyesen találkozott, őket gyakran látogatta. Egyikük éppen spanyoltanárra, dr. Samuel Nuñez Ribeiro volt. Wesley három okból kezdett bele a spanyol nyelvtanulásba: először is azért, hogy a spanyolokkal kapcsolatot tartó bennszülött amerikaikkal kommunikálhasson; később az volt a szándéka, hogy Oglethorpe és a spanyol hatóságok között tolmácsolhasson; majd pedig, hogy látogathassa az egyházkörzetében lakó spanyolajkú zsidókat. Mielőtt bemutatnám Wesley teológiai állásfoglalását a zsidóságról, érdemes megismerkednünk dr. Nuñezzel.

Dr. Samuel Nuñez Ribeiro egy Portugáliából menekült zsidó orvos volt, igen érdekes karakter: az Amerikába érke-

ző fényképek is fennmaradtak, amelyeken Luther képe előtt szónokolt, emígyen: „Luther nagy ember volt, egy óriás. Egy lökessel áttörte a homályt, és úgy látta a zsidókat, ahogy mi csak ma kezdjük őket látni.”

Luthernek élete alkonyán tett kijelentései sajnos minőségi ugrást jelentettek az antiszemitizmus történetében, így Luther egyike lehetett azoknak, akikre a náci propaganda-gépezet hivatkozhatott, még ha a zsidókérdésben olykor más szerzők többségi gondolatait visszhangozta is.

Bereczky Géza

FORRÁSOK: CSEPREGI Zoltán (2013): *Az antiszemitizmus mint teológiai és társadalmi probléma*. In: AZ ANTISZEMITIZMUS MINT TEOLÓGIAI ÉS TÁRSADALMI PROBLÉMA – KONFERENCIA (Evangélikus Hittudományi Egyetem. Budapest. 2013. november 18.)

FRIEDENTHAL, Richard: *Luther élete és kora*. Gondolat. Budapest. 1977.

W. GRITSCH, Eric: *Isten udvari bolondja – Luther Márton korunk perspektívájából*. Luther Kiadó. Budapest. 2006.

mennyire megvetik őket, s talán azért is, mert keresztelkedésük után arra kényszerítették őket, hogy disznót egyenek. Aragóniai Ferdinánd és Kasztíliai Izabella uralkodása alatt 1479-1480-ban létrejött az El Santo Oficio de la Santa Inquisición, röviden a Szent Inkvizíció [nyomozás] Szent Hivatala, közismertebb nevén a spanyol inkvizíció, melynek feltett szándéka volt leleplezni a hitüket titokban gyakorló kriptozsidókat [titkos zsidókat], s ennek érdekében bevetette összes hírhedt módszerét. Azokat, akikről kiderült, hogy továbbra is ragaszkodnak atyáik vallásához, kivégezték. 1492-ben a spanyol inkvizíció kiűzte őket az országból, s Portugáliába menekültek (pár év múlva azonban itt is megkezdődött üldözésük). A Nuñez-család is hasonló sorsra jutott, 250 évvel később azonban már egyike volt a legelőkelőbb portugál nemesi családoknak. Dr. Nuñez a portugál királyi udvar, és a szintén királyi családhoz tartozó főinkvizítor orvosa volt. A Nuñezek a felszínen jó katolikusok voltak, titokban azonban továbbra is zsidó hitüket gyakorolták. Dr. Nuñez ellenségei azonban felhívták rájuk a portugál inkvizíció figyelmét, s az egy szolga álruhájában ügynököt küldött hozzájuk, aki jelentéseket küldött arról, hogy a Nuñezek megtartják a szombatot, majd egy pészachi ünneplés során a családnál megjelent az inkvizíció, és valamennyiüket letartóztatták. Az egész család börtönbe került, és csaknem halálra kínozták őket; végül mégis szabadon távozhattak, hiszen dr. Nuñez volt a főinvizitor kezelőorvosa. Mivel azonban továbbra is szemmel tartotta őket az inkvizíció, a dr. és családja az 1720-as években kalandos körülmények között Londonba szökött. Fontos megemlítenünk, hogy mielőtt saját háza népét kimenekítette Portugáliából, Nuñez részt vett a londoni Bevis Marks zsinagóga által szervezett földalatti munkában, és sokakat kicsempésztett Lisszabonból. Londonban több mint egy évtizedig szolgált mint a Bevis Marks zsinagóga orvosa. Meglehetősen szegényes körülmények között éltek. 1732-ben a Londonból Georgiába tartó hajón rajtuk kívül 8 askenázi német zsidó volt, a többiek a spanyol-portugál üldöztetések elől menekülő szefárdok voltak.

Nos ily módon érthető, hogy Dr. Nuñez támogatta Wesley és Oglethorpe spanyolokkal szembeni politikai állásfoglalását. A spanyolorák mellett Wesley és a doktor teológiai vitákat is folytatott. 1737. április 15-16-án Wesley elolvasta Richard Kidder: *The Demonstration of the Messiah in which the Truth of the Christian Religion is Defended Against All the Enemies Thereof; But Especially Against the Jews*. [a messiás bemutatása/bizonyítása, melyben a keresztény vallás igazsága megvédtetik minden ellenségével, de különösen a zsidókkal szemben] c. művét. Spanyoltanárával természetesen nem értettek egyet a könyv tartalmát illetően, hiszen dr. Nuñez és egész családja, sok-sok

felmenője üldöztetést szenvedett zsidó vallásáért, éppen a keresztényektől.

Ezen teológiai nézeteltérések ellenére Nuñez meglehetősen mély benyomást tett Wesley-re, hiszen Wesley az – 50 évvel később – 1787. december 16-án tartott szentbeszédét Dr. Nuñez *1Korinthus 13*-ra vonatkozó megállapításával kezdte: „*«A tarzuszi Pál az egyik legkiválóbb író, akit valaha olvastam. Bárcsak a Korinthusbeliekhez írt első levele tizenharmadik fejezetét arany betűkkel írta volna! És vajha minden zsidó magával vinné, bárhová is megy!»* [dr. Nuñez] Úgy vélte (és ezt minden bizonnyal jól gondolta) hogy ez az egyetlen fejezet magában foglalja az egész igaz vallást. Magában foglalja mindazt, a mik csak igazságosak, a mik csak tiszták, a mik csak kedvesek, a mik csak jó hírések; ha van valami erény, és ha van valami dicséret, mindezeket magában foglalja.”

Wesley rendszeresen meglátogatta a georgiai zsidókat, mivel egyházközsége tagjaiként tartotta őket számon. Útinaplójában megjegyezte, hogy vannak zsidók, akik közelebb vannak ahhoz, hogy a Krisztus értelme legyen bennük, mint sokan azok közül, akik Krisztusnak hívják őt.

Miután visszatért Angliába, a zsidókról szóló írásai kevésbé voltak személyes, sokkal inkább teológiai jellegűek, és a misszionárius kortársai gondolkodását is meghatározó diszpenzacionalizmus (az üdvtörténetet korszakokra osztó teológia) jellemezte. Általában úgy hivatkozott a zsidókra, mint Isten korábbi választott népére. A hitről szóló szentbeszédében Wesley a négy korszakot a következőképpen magyarázta John Fletcher teológiája és *A zsidókhöz írt levél 11,6* alapján: egy kicsiny világosság adatott azoknak, akik a pogányok idejében éltek, és hitték, hogy „*van egy Isten és megjutalmazza azokat, akik kitartóan keresik őt*”. Ennél „*sokkal több világosság adatott a zsidóknak*”, és Isten rájuk bízta ezt a világosságot és „*az Istennek a beszédeit*” (*Róma 3,2*). A harmadik korszak Keresztelő Jánosé volt, végül az utolsó korszak mindazoké, akik megkapták a fogadott fiúság Lelkét. Ez a Lélek bizonyosságot tesz a lelkükkel együtt, hogy Isten gyermekei (vö. *Róma 8,15-16*). Wesley meggyőződése szerint az üdvösség feltétele a hitnek teljessége és a fogadott fiúság. Szerinte mindenki más, akinek csak hite van – „római katolikusok, protestánsok, zsidók, muzulmánok, deisták vagy materialisták” –, az a szolgaság hitével rendelkezik.

Wesley szerint a zsidók a második korszakhoz tartoznak, ami jelentősen jobb a pogányokénál, de nyilvánvalóan nem sikerült elhagyniuk a régi korszakot és belépni az újba. Wesley bírálata szerint a zsidók a törvény alatt élnek, és vallásukat rituálék vagy szertartásos kötelezettségek végrehajtásával fejezik ki, de ez nem segíti el őket a Szentlélekhez és Krisztus világosságára, ami Isten embernek adott végső és megismételhetetlen kinyilatkoztatása. 1739-ben például ezt írja útinaplójában: „*Miután arról tájékoztattak,*

„Húsvét, örök legenda, drága zálog,
Hadd ringatózzam a tavasz-zenén,
Öröm: neked ma ablakom kitérom,
Öreg Fausztod rád vár, jer, remény!”
(Juhász Gyula: Húsvétra)

hogy a hajónk másnap reggel (szombaton) indul, búcsút in-
tettünk nagylelkű barátunknak és elmentünk egy mólóhoz kö-
zeli fogadóba, hogy készen álljunk, amikor a fedélzetre hívnak
minket. Mivel délután négy után még mindig várakoztunk,
beléptünk a zsidók vízpart mellett található zsinagógájába.
Nem csodálkozom, hogy oly sok zsidó (különösen azok, akik-
ben megfogalmazódik valamilyen kritika) tagadja meg eskü
alatt teljes mértékben a vallását. Megindította a lelkem az
általuk nyilvános istentiszteletnek nevezett borzalmas, értel-
metlen, üres színhjáték, Isten kigúnyolása. Uram, bizony «ne
vesd el a te népedet!» Hanem «áldassanak meg Ábrahám
magjában ők is!»”

Wesley teológiája szuperszesszionista (mely szerint a kronológiailag egymást követő üdvtörténeti korszakok az előzőt érvénytelené teszik, hatálytalanítják, meghaladják), behelyettesítés teológiaként definiálható. Ez a Szentírással összeegyeztethetetlen teológia, mely a mellett érvel, hogy mivel a zsidóknak nem sikerült Jézus Krisztusban felismerniük a messiást (mely állítás már önmagában is hamis, hiszen Jézus első követői zsidók voltak), ezért Isten az ígéretek beteljesítését az egyházra bízta – de a zsidók is részesei lehetnek az ígéreteknek, amennyiben elfogadják Jézust messiásuknak. Ennek a teológiának a radikálisabb érvei szerint Isten elvette választott népét, a zsidókat, és új népet választott magának, az egyházat, és a zsidóknak már semmi reményük az üdvösségre, bármit is tesznek, a pokol vár rájuk. (Charles Wesley, egy 1758-as „hymnuszában” a következőket írta: *Outcasts from thee, and scattered wide/Blaspheming who they crucified/Unsaved, unpitied, unforgiven/Branded like Cain, they bear their load/Abhorred of men, and cursed of God*. [Kitszítotad, és szétszórtad őket/Mivel káromolják őt, akit megfeszítettek/Kárhozottak, nem részesülnek kegyelemben, nem nyernek bocsánatot/Megbélyegzettek mint Káin, cipelek a terhüket/Az ember iszonyodik tőlük, Isten megátkozta őket.]

John Wesley a zsidó vallást tehát meghaladottnak tartotta, meggyőződése szerint a zsidó nép kegyelmi ideje lejárt. Ehhez képest igen nagy dolog, hogy amikor volt alkalma személyesen is találkozni velük, az általa vallott szigorú teológiai rendszertől képes volt némileg elvonatkoztatni, és rugalmas gondolkozásáról árulkodik, hogy elismerte, sokan vannak a zsidók közt olyanok, akik közelebb vannak ahhoz, hogy Krisztus értelme legyen bennük, mint sok, magát kereszténynek valló ember – vagyis Wesley nyitottságot mutatott az iránt, ami a két vallásban közös. Spanyoltanárához és a többi, egyházkörzetéhez tartozó zsidó emberhez missziói felelősségtudatából fakadó barátsággal fordult. Olyan radikális kérdéseket azonban, hogy vajon szükséges-e misszionálnia azokat, akik Ábrahám, Izsák és Jákob Istenéért üldöztetést szenvedtek, akiknek a felmenői között mártírhalált halt emberek is voltak,

nem sikerült feltennie, s ez két dolgról árulkodik: 1. Hogy meglehetősen közömbös volt az iránt a mérhetetlen szenvedés iránt, amit zsidó felebarátai és azok felmenői átéltek. 2. Hogy alapvetően mégiscsak a teológiai rendszer struktúráta a gondolatait, az ebből fakadó tetteit. Az általa vallott teológia viszont nem a semmiből jelent meg, gyökere éppen az a gondolkodás, amely miatt a középkori/koraújkorai Spanyolországban és Portugáliában (és egész Európában) a katolikus egyház üldözte a zsidókat, s melynek lényege: Isten elvette az ő választott népét, és új népet választott magának, az egyházat. Wesley zsidósággal kapcsolatos teológiai álláspontja tehát ma már elfogadhatatlan, ebben semmiképpen sem tekinthető követendő példának.

A behelyettesítés teológia, amely olyan, mint a falat szétrohasztó és a levegőt halálos fuvallattal mérgező penészgomba, ma is jelen van, és nem elég időnként, amikor megjelenik, penésztirtóval leirtani. Talán a vakolatot sem ártana leverní és megszüntetni a szaporodásához kedvező körülményeket, azaz beengedni a friss, tiszta levegőt és a napfényt: mert bizony ma is virulnak a penészvirágok az egyházban, hol egy izraeli termékekkel szembeni bojkottra történő felhívás formájában, hol a zsidókat vadul misszionáló csoportok alakjában. A penészhez hasonlóan olyan helyeken is megjelenik, ahol nem is számítunk rá: pl. a mindennapi, személyes bibliaolvasásunkban, vagy amikor nagy filoszemitizmusunkban már annyira sajátunkénak tekintjük a Szentföldet, hogy elfelejtjük, az – hála Istennek – még mindig Izraelé. Sajnos a gombához hasonlóan igen szerteágazó és mindent átszövő ez a gondolkodás. A jó hír azonban, hogy van belőle kiút – az igaz, hogy csak radikális! Igen erős és aktuális követendő példa e tekintetben Portugália, amely épp a közelmúltban fogadta el azt a törvényt, mely lehetővé teszi, hogy az országukból valamivel több mint 500 éve elűzött zsidók portugál állampolgárságban részesülhessenek. Ez ugyan nem adja vissza az elvesztett életet, de egy olyan lépés, amely nem megspórolható, és példát ad sokunk számára.

Kovács Judit

FORRÁSOK:

WINGEIER-RAYO, Philip: *A Wesleyan Theology of Missions: a Re-Reading of John Wesley through his encounters with people of non-Christian faiths*. In: CONFERENCE OF THE MISSION AND EVANGELISM GROUP (Oxford Institute for Methodist Studies. Oxford. August 8, 2013.)

<http://www.haaretz.com/jewish/news/1.639815>

<http://www.georgiaencyclopedia.org/articles/history-archaeology/samuel-nunes-ca-1667-ca-1741>

WESLEY, John: Sermon 91 „On Charity”. In: Albert C. Outler ed.: *The Works of John Wesley. Volume 13. Sermons III*. (Abingdon Press. 1986.)

WESLEY, John: Journal 3. In: W. Reginald Ward ed.: *The Works of John Wesley. Volume 19. Journals and Diaries II*. (Abingdon Press. 1991.)

A MAGYAR REFORMÁCIÓ
NŐALAKJAIBáthory Erzsébet: a csejtei „szörny”,
vagy egy ártatlanul befalazott filantróp áldozat?

Báthory Erzsébet egy alkalommal arra lett figyelmes, hogy a szolgálóleány, aki a haját fésülte, kezét megvágván véletlenül rácsöppentette vérére asszonya karjára. Erzsébet asszony döbbenetesen látta, hogy a lecsöppentő vércsöpp helyén bőre megfiatalodik, fehérebb lesz. Innen jött az ötlet arra, hogy a későbbiekben fiatal leányok véréből készült fürdőket vegyen, hogy így őrizze meg fiatalágát és szépségét. A leányokat az általa birtokolt falvakból szedette össze, állítólag több százat.

Ez a történet a Báthory Erzsébet köré vont legendák közül a leginkább ismert, ugyanakkor egyike azoknak, amelyekről biztosan tudjuk, hogy nem igazak. Báthory Erzsébetet 1610 decemberében tartóztatták le, a történet pedig csupán 1729-ben jelent meg először nyomtatásban, természetesen akkor, amikor az ellenreformáció propagandagépezetének jól jött egy vérengző kálvinista nő horrorisztikus bemutatása. A fent olvasott idézet egy jezsuita atya fantáziáját dicséri, lett is belőle több horrorfilm, meg pornófilm a XX-XXI. században.

A kortársak tanúvallomásaiban a vérfürdő története nem hangzott el. Mégis ez lett a legismertebb tette a grófnőnek, noha a többi ellene felhozott vád is meglehetősen ingatag lábakon állt.

Báthory Erzsébet a XVI. századi Magyarország egyik legelőkelőbb családjába született 1560-ban. Előkelő származása határozta meg házasságát is: a család az árvaságra jutott leányt Nádasdy Ferenchez adta hozzá, akinek édesapja az ország egyik legnagyobb vagyonával rendelkezett, hiába, suba subához, guba gubához.

Báthory Erzsébet közel harminc éven át élt házasságban férjével, aki az „erős fekete bég” megtisztelő nevet vívta ki magának a törökkel folytatott harcokban elért sikerei miatt.

Tudomásunk szerint összesen öt gyerekük született: közülük Anna, Kató és Pál érte meg a felnőttkort. Házáséletükről a csekély számú kortárs – tehát nem a Báthory Erzsébet elleni eljárás idején született – adat a gyerekeit és férjét szerető, gondoskodó asszony képét

festi elénk. A török harcok miatt Nádasdy Ferenc gyakran volt távol feleségétől. Báthory Erzsébettől két, saját kezével a férjének írt levelet ismerünk, ezekben a gyerekekről és gyakori betegeskedéseikről számol be hites urának. Nincs semmilyen bizonyíték arra, hogy Nádasdy Ferenc és Báthory Erzsébet házasságának bármilyen olyan vonása lett volna, mely indokoltá tette volna Erzsébet „elfajzását”.

Nádasdy Ferenc 1604 elején halt meg, maga után hagyva özvegyét és gyermekeit. Az immáron özvegy Báthory Erzsébetnek egy különösen zavaros korszakban kellett helytállnia: egyrészt még zajlott a török elleni tizenöt éves háború, másrészt pedig hamarosan elkezdődött a Bocskai-felkelés. A később a terhére rótt bűncselekmények állítólag ezekben az években estek meg. Ez a kor egészen másképp viszonyult az erőszakhoz és a halálhoz, mint a mai. A nagyurak körében megesezt, hogy valaki agyonvágta a szolgálóját, ha az földühítette őt. Ilyenkor legfeljebb kártérítést kellett fizetnie, ha kellett egyáltalán. Néhány, mai szemmel nézve kirívó haláleset tehát a kor normái szerint nem számított különlegesnek. A kínzásokkal kikényszerített

„Annak, hogy olyan sokat dolgozom, az egyik oka az is, hogy szeretek otthon lenni – s hogy még egyet megvalljak, még bírálóm legelsőjét is tiszteltem az én asszonyomban. Az ő ítélete nekem oraculum.” – írta nagy írónk Jókai Mór, aki rengeteg ösztönzést, buzdítást kapott feleségétől, amely egy alkotó ember számára a legfontosabb segítség.

tanúvallomások alapján mindössze nyolc titokzatos haláleset volt azonosítható Báthory Erzsébet környezetéből, ami a korabeli fegyelmezési szokások és egészségügyi viszonyok ismeretében nem tűnik kiugrónak. Kortárs feljegyzések nincsenek a későbbi vádakról, a fennmaradt levelek inkább a birtokai és gyerekei ügyeivel bajlódó, energikus asszony képét mutatják, aki még sajnálkozott is szegény jobbágysorsán, akiknek mindenüket elvették a portyázó Habsburgkatonáktól. A kutatók ma már úgy vélekednek, hogy a jobbáglányokat nem azért hozatta Báthory Erzsébet Csejthe várába, hogy ott kínozza és megölesse őket, hanem Európa első leánynevelő intézetét működtette a vár falai között – ami nem éppen enyhe különbség a legendák és a valóság között. Mi több, a leánynevelő intézet mellett a grófnő ispotályt is fenntartott kastélyában, ahol a török elleni háborúk sebesültjeit és járványok áldozatait ápolták. Lehet, hogy az örökösök erre figyeltek fel?

Az 1610 nyarán még oly energikus asszony augusztus végén végrendeletet alkotott, és gyermekeire hagyta vagyonát, egyúttal már tiltakozott az őt ért vádak ellen. Mi történt valójában? Ha több-kevesebb valószínűséggel kijelenthető, hogy a vádak többségében hamisak voltak, vajon miért indult el az eljárás? Voltak kutatók, akik a nádor politikai törekvéseit látták az eseményekben, talán a Báthory-családdal kívánt leszámolni. Fölmerült az is, hogy Báthory Erzsébet két veje állt a vádak mögött, hogy így szerezzék meg a jelentős Nádasdy-Báthory birtokot, miként az sem kizárt, hogy Báthory Erzsébet birtokainak az özvegy szigorú felügyelete alatt élő vezetése elégette meg a kemény asszonyi kéz ellenőrzését. A legvalószínűbb azonban az, hogy Erzsébet kereste a kapcsolatot Báthory Gábor erdélyi fejedelemmel, és mind a király emberei, mind pedig a királyhű főurak joggal tartottak attól, hogy a fejedelem könnyen rábeszéli nagynénjét, Báthory Erzsébetet, neki esküdjön hűséget, magánvárait pedig bocsássa az ő rendelkezésére.

Annyi bizonyos, hogy 1610. december 29-én Thurzó György nádor – Báthory Erzsébet vejei társaságában – Báthory Erzsébetet letartóztatta. A nádor jelentése szerint „tetten érték” őt. A várban a vallomások szerint megkínzott és haldokló áldozatok testét találták, ennek alapján született január 7-én az az ítélettel, amely ugyan közvetlenül Báthory Erzsébet személyével nem foglalkozott, ám áttétele-

Csejte vára

sen őt is elítélte. A belső szolgálókat azonnal halálra ítélték és kivégezték. Báthory Erzsébetet pedig a nádor arra ítélte, hogy ott elevenen elrothadjon. Csúpan akkora nyílást hagytak, hogy táplálni tudják az asszonyt. Jogszerű ítélet nem született, mert Thurzó nem indított, pedig maga a király, II. Mátyás is többször sürgette a nádort, hogy indítsa el végre. Miért? Mert, ha a vádak megálltak volna, akkor az ítélet szinte bizonyosan fő-és jószágvesztés, tehát a Habsburgok kezébe kerül a Báthory-Nádasdy vagyon. Erre a perre azonban nem került sor, mert Thurzó György különféle ürügyekkel addig húzta-halasztotta megindítását, amíg Báthory Erzsébet végül meg nem halt a befalazott odúban. Elképzelhető, hogy a nádor pontosan tudta, hogy az általa összehordott tanúvallomások nem lettek volna elegendőek az elmarasztaló ítélethez. Ettől joggal tarthatott: a több száz, gyakran kínvallatással kicsikart tanúvallomás zömében közvetett, hallomásból származó információkat tartalmazott. Ráadásul szigorú parancs volt arra nézve is, hogy Báthory Erzsébettel senki ne érintkezzen. Mindenesetre az örökösöknek volt miből kifizetnie Thurzó György sikerdíját!

Az a csoda, hogy az embertelen körülmények között fogva tartott Erzsébet még több mint három évig élt: 1614. augusztus 21-én hunyt el elborult elmével. Birtokait addigra már fölsoztották két veje és kiskorú fia között. A dolog vallási vonatkozása? Erzsébet kálvinista volt, férje evangélikus. Soha nem tagadták meg a hitüket, bár a Habsburg-ház mindent megtett az egész Báthory-család rekatolizálására érdekében. A Báthory családnév meghurcoltatása ezen kívül azért volt jó a Habsburgoknak és a katolikus főuraknak, nehogy a zömében protestáns Erdélyből irányítsák a törökök kiűzését.

A szörnyű vádakkal illetett Báthory Erzsébet, aki több erdélyi fejedelemnek is közeli rokona volt, évszázadok óta

a figyelem középpontjában áll. Letartóztatásának 400. évfordulója előtt két film is készült az életéről. A Julie Delpy forgatókönyvéből, saját rendezésében elkészült film a „csejtei szörny” mítoszára épít, míg a „Báthory – A legenda másik arca” címmel 2008-ban bemutatott szlovák-cseh-angol-magyar koprodukcióban készült filmdráma, melyet Juraj Jakubisko szlovák rendező írt és rendezett, megpróbálja rehabilitálni a vérszomjas úrnőként ismert Báthory Erzsébetet.

Berczky Géza

IFI SAROK

A számok alapján tudod megfejteni a szöveget! A vastagon szedett számot nem kell megfejteni!

” _____
 21,15,10,30,33 18,9,30,9,31,10,33,9,18 1,43 10,19,27,33 1 14,1,19,24,33,33,1,18
 _____
 18,26,43,26,33,33? 22,15,22,5 15,33,33, 11,9,19,33,2,21,1,6,33.

_____ 24;5,6
 19,35,18,2,5, 9,39,1,22,12,10,19,15,35,21,1

A	Á	B	C	Cs
D	Dz	Dzs	E	É
F	G	Gy	H	I
Í	J	K	L	Ly
M	N	Ny	O	Ó
Ö	Ő	P	Q	R
S	Sz	T	Ty	U
Ú	Ü	Ű	V	W
X	Y	Z	Zs	

Ha van időd és kedved hozzá, keresd meg a két kép között a 10 különbséget!

Jó keresgélést, áldott ünnepeket! Tdke

Az idei világnapon érdekességként érdemes megemlíteni egy magyar vonatkozású roma évfordulót: 530 esztendeje, 1487. április 8-án adta ki Hunyadi Mátyás királyunk a sebesszéki cigányoknak szóló privilégiumlevelet, amely „régől fogva fennálló” jogaikban erősítette meg őket a Nagyszében város erődítési munkálataiban való részvételükért, továbbá garantálta adómentességüket.

Részlet Patricia M. St. John *Egyetlen megoldás*

(Evangélium Kiadó) című művéből.

Új barát

(folytatás)

Újra megszólalt, és ámulva mondta:

– Te mindig itt laksz? Hol vannak a szüleid?

– Nekem nincsenek... hm, vagyis... nincsenek igazi szüleim. Anyám meghalt... éppen ezen gondolkoztam. Nézd, ott dolgozik nagyapa, és nagymama most szedi le a ruhát. Nagyanya, hoztam neked egy fiút! Megsebesült a lába.

Nagyanya sietve jött a réten át, és nagyon buzgó, nagyon aggódó arcot vágott.

Donald hamarosan a fürdőszobában ült egy széken, és mosta a lábát. Nagymamának mindenre gondja volt.

– Azt hiszem, ezt be kell varrni – mondta, miután a sebet alaposan megvizsgálta. – Fel lehet hívni apádat, hogy érted jöj-jön? Akkor nagyapa elmehetne az üzletbe, és telefonálhatna neki. Lucy, főzz kérlek egy csésze teát!

– Természetesen fel lehet hívni. Apa otthon tartózkodik, és kocsink is van – mondta Don. – Felírom a telefonszámunkat. Tessék megmondani neki, hol vagyok: a kastélykert vaskapujánál. Majd felülök a kőkerítésre, ott várom őt.

Nagyapa elment, nagymama bekötötte a lábát, én pedig a nyári házba vittem a teát, mivel Don nem volt szalonvendég. Lebicegett a lépcsőn, és teázni kezdett. Gyorsan elnyelt két óriási darabot nagymama csokoládés kalácsából, aztán felkerekedett, mert nem akarta, hogy apjával elkerüljék egymást. Felültem mellé az alacsony kerítésre, és várahoztunk az alkonyati napsütésben.

– Nagyon köszönöm, Lucy – mondta. – Nélküled igazán bajban lettem volna. És olyan rendes volt nagyszüleidtől, hogy egy szót sem szóltak, amiért illetéktelenül betolakodtam a parkba.

– Mert nem is az övék – feleltem. – A tulajdonosok viszont nagyon dühösek tudnak lenni. Éppen arra gondoltam, hogy ha minden további nélkül magammal vinnék... .

– No, és ha azt mondanám, hogy a barátod vagyok, akkor beengednének? – kérdezte Don gyorsan. – Igazán szeretném a gátat megépíteni, és egy nagy tavat létesíteni. Segítenél nekem, Lucy? Majd ha a lábam rendbe jön. Ó, már jön is apám!

Pontosan mellettünk megállt egy kocsi. A vezető üdvözlés helyett dudált, és kiugrott az autóból.

– Don, mi van veled? – kérdezte rémülten. – Tudsz még járni? Hol az a kedves hölgy, aki segített rajtad?

Nagyanya kijött a kapuhoz, s csak annyit mondott, hogy szívesen tette, és a lábát bizonyára be kell varrni. Don vigyorogva állt, és titokban örült a kalandjának, meg az apjának. Nagyapa hozott még egy csokor virágot, aztán megnyugodva elbúcsúztunk.

– Szia Lucy! – kiáltott Don, és a kocsihoz sántikált. – Majd meglátogatlak!

Néhány pillanat múlva már ott sem voltak. Don kezét még sokáig láttam, ahogy integetett, amíg el nem tűntek. Lassan hazaballagtam. Nagymama az ajtóban állt, és látszott rajta, hogy meg van elégedve önmagával.

– Lucy, ma délután felhívtam a tanítónődet. Úgy gondoltam, szívesen töltenéd máshol a húsvéti szünetet. Azt mondta, hogy részt vehetnél a cserkész táborban. Örölnél neki?

Csodálkozva, csalódottan meredtem rá. Ha ezt tegnap mondta volna, bizonyára megőrülök az izgalomtól. De ma... Ha elmegyek, sosem lehetek együtt Donnal, nem tudunk gátat, tavat építeni, és hajnalban mókusokra lesni. Mert ha én nem vagyok itt, nem mondhatja, hogy a barátjához jött.

– Nem tudom, nagymama – feleltem lassan. – Ez nem olyan, mint amikor az iskolatársaim is ott vannak. Legutóbb Mary-vel voltam egy sátorban. Itt egyetlen leányt sem ismernék.

– Egy hét múlva biztosan jól imernéd őket – felelte nagymama. – De ahogy gondold. Szó sincs róla, hogy szabadulni akarunk tőled. Csak azt hittem, hogy a szünidő itthon unalmas lenne számodra ebben a magányban. Esetleg megkérhetnéd néhány barátnődet, hogy látogassanak meg.

– Egyáltalán nem vagyok magányos, nagyanya – válaszoltam sürgősen. – Inkább itthon maradnék a húsvéti vakációban! Nem szeretnék elmenni.

Így hát otthon maradtam, és vártam Dont. Öt nap múlva megjelent a kerékpárján, lábát vastag kötés borította. Előzőleg nagymamával a városban voltunk, s amikor Don megérkezett, éppen teánál ültünk. Ő is mellénk telepedett. Nagyon jól kijött a nagyszüleimmel; neki ugyanis, ahogy elmondta, sosem voltak. Apja árván nőtt fel, anyja Dél-Afrikából származott. Úgy látszott, örül, hogy neki is jut valami a nagyszüleimből. Rengeteget evett, aztán javasolta, hogy menjünk a patakhoz.

BACH KANTÁTÁINAK NYOMÁBAN

Bach és az antiszemitizmus

Első pillantásra képtelenségnek tűnhet, hogy Bachhal, egy ilyen meghatározó, az emberi kultúrában központi szerepet betöltő alkotószemélyiséggel, az ő életművével kapcsolatban egyáltalán felmerülhet az antiszemitizmus gyanúja. De ha arra gondolunk, hogy a zeneszerző lutheránus volt, s Luther maga „A zsidókról és hazugságaikról” c. írásában miféle megállapításokra ragadtatta magát 1543-ban, kissé elbizonytalanodhatunk. Lehet, hogy Bach is egyetértett a gyűlölködő reformátorral?

Az egyértelmű választ megnehezíti, hogy semmiféle levél, feljegyzés, visszaemlékezés nem maradt fenn a mestertől, a mesterről, amely a gyanút alátámasztaná, vagy cáfolná. A mai, ilyen irányú érzékenységek kiindulópontja legfőképpen a *János-passió*, annak is azok az ádáz, turbulens kórusrészei, amelyekben a jeruzsálemi tömeg Jézus halálát követeli, szenvedéseit csúfolódva, élvezettel nézi. Bach Bibliájának szélére írott saját kezű megjegyzései mindenesetre arról árulkodnak, hogy a régi zsidó muzikusokat elődjének tartotta, egy olyan hagyomány megalapozóinak, amely tradíciónak egyházzenei eszként maga is követője volt. Ugyanakkor könyvtárában több antijudaista témájú könyv is helyet kapott, bár nem tudjuk, hogyan jutott hozzájuk, illetve egyáltalán olvasta-e azokat. Raymond Erickson, amerikai professzor 2014-es tanulmányában (*The Early Enlightenment, Jews, and Bach: Further Considerations – A korai felvilágosodás, zsidóság és Bach: további megfontolások*) felhívja a figyelmet, nem lehet véletlen, hogy Bach hatalmas életművében – miközben nagyra értékelte Luthert – valójában *nagyon kevés* antijudaista elem található.

Ilyen antijudaista tartalomnak tekinthető a BWV 46-os kantáta több szakasza is (részletesebben olvasható az Élet és Világosság 2015/10. számában). A mű legeleje Jeremiás siralmait idézi (*Nézzetek ide és lássátok: Van-e oly fájdalom, mint az én fájdalomam?*), majd Jézus korának Jeruzsálemére, és a 70-ben bekövetkezett templomrombolásra tér: „*O, jobb lenne, ha földig romboltattál volna, Semmint most benned Krisztus ellenségei gyalázkodjanak. Nem becsüld Jézus könnyeit, Hát törődj csak a felindulás tengerhullámaival, Amelyeket magad vontál magadra, Minthogy Isten – hosszas türelmének fogytán – Pálcát tör az ítélkezéshez.* De mielőtt az 1723-as lipcsei hallgatóság a bűnös város pusztulása nyomán túlságosan nagy elégtételt érezhetett volna, a kantáta szövege kellemetlen irányba fordul: *De, ó bűnösök, ne képzeljétek, Hogy csak Jeruzsálem/Volt szízig tele bűnökkel! Rólatok is olvasható már ez az ítélet: Mivel javíthatatlanok vagytok, És bűneitek napról napra nőnek, Rettenetesen kell mindnyájatoknak elpusztulnotok.*

Bach János-passiójának zenéje – ahogy a Jézus megfeszítését kívánó, szenvedéseinek szadisztyikus szórakozó, köpenyére izgatottan sorsot vető tömeget, „a zsidókat” ábrázolja – valóban képes ellenszenv kiváltására. Azonban – amint azt Michael Marissen *Lutheranism, Anti-Judaism, and Bach's St. John Passion* (Lutheranizmus, antijudaizmus és Bach János-passiója) című 1998-ban megjelent könyvében kifejti – Bach több helyen megváltoztatta a passió szövegét, egyértelművé téve, hogy Jézus keresztaláláért nem csupán „a zsidók” tehetők felelőssé, hanem *mi mindannyian* felelősek vagyunk.

Marissen felesége, Lauren Belfer *És a tűz után* (And After the Fire) címmel érdekes könyvet publikált 2016-ban. A fikciós történelmi regény vallástalan zsidó nő főszereplője, Susana egy rejtélyes, addig elveszettnek hitt Bach-kézirat örököse lesz. A hívő lutheránus férfi főszereplővel, a Bach-kutató Dannel együtt elhűlve jönnek rá, hogy a kantáta szövege félreérthetetlenül antiszemita. Mit tegyenek? Semmisítsék meg a partitúrát? Vagy rejtsek el örökre a világ szemé elől? Mit tehetnek belső békéjük megtalálása érdekében? Meg tudnak-e, meg lehet-e békülni a múlttal?

Hangsúlyozzuk, a fenti „eltűnt antiszemita Bach-kantáta” fikció. De napjainkban a Bach-kutatás valóságosan szolgálhat meglepő fordulatokkal. Éppen egy *részben eltűnt* kantáta mélyreható vizsgálata bizonyítja (Göncz Zoltán: „*Singet dem Herrn ein altes Lied*” – Egy Bach-kantáta eltűnt szövegeinek nyomában. Magyar Zene, 2016/4.), hogy Bach nem hogy nem volt antiszemita, hanem ellenkezőleg, elmélyült ismeretekkel rendelkezett a Talmud bizonyos részeit illetően. Ugyanis ha alaposan szemügyre vesszük a BWV 190-es mű nyitótételének témáit, arra a megdöbbentő zeneszerzői eljárásra derül fény, hogy első lipcsei *újévi* kantátájába a bibliai (zsinagógai) *újévkor* megszólaltatott sófár ösrégi szignáljait is beleszőtte a mester. Bach *zenei eszközökkel* teszi nyilvánvalóvá, hogy a Biblia „ótestamentumi” és „újtestamentumi” részét egységes egésznek tekinti, és saját művészetét egy olyan múltú hagyomány folytatásának, amely múltnak *mélyes mély* a kútja...

Göncz Zoltán

HAVI ISTENTISZTELETI REND

2017-es év a „Fenntartható turizmus a fejlődésért” éve

Az év igéje: „Új szívet adok nektek, és új lelket adok belétek.” Ezékiel 36,26a

ÁPRILIS

Április hónap igéje: „Miért keresitek a boltak között az élőket?

Nincsen itt, hanem feltámadt.” Lukács 24,5-6

ISTENTISZTELETEK		BIBLIAÓRÁK	
	<i>Igebely</i>	Téma: Élet	
Április 2. Böjt 5. vasárnapja Judica	<u>1Mózes 18,20-33</u> <i>Zsidó 7,24-27</i>		
Április 9. Böjt 6. vasárnapja Palmarum	<u>Máté 21,1-9</u> <i>Zakariás 9,9-12</i>	Első hét	<u>1Mózes 2,8-9</u> „Sarjasztott az Úristen a földből mindenféle fát, szemre kívánatosat és edelre jót; az élet fáját is a kert közepén.”
Április 14. Nagypéntek	<u>Lukács 23,32-49</u> <i>4Mózes 21,4-9</i>	Második hét	<u>5Mózes 30,19-20</u> „...előtökbe adtam az életet és a halált, az áldást és az átkot. Válaszd hát az életet...”
Április 16. Húsvét ünnepe	<u>Jónás 2,3-10</u> <i>Lukács 24,1-12</i>		
Április 23. Húsvét utáni 1. vasárnap Quasimodo Geniti	<u>2Korinthus 5,14-17</u> <i>Ezékiel 37,1-14</i>	Harmadik hét	<u>János 1,4-5</u> „Benne élet volt, és az élet volt az emberek világossága. A világosság a sötétségben fénylik, de a sötétség nem fogadta be.”
Április 30. Húsvét utáni 2. vasárnap Misericordia Domini	<u>Jeremiás 23,1-4</u> <i>1Péter 5,1-5</i>	Negyedik hét	<u>Jelenések 1,17b-18</u> „Ne félj, én vagyok az első és az utolsó, és az élő: halott voltam, de íme, élek örökkön-örökké, és nálam vannak a halál és a pokol kulcsai.”

HÍRMOZAIK

Film készül Bóra Katalinról. A reformáció kezdetének 500. jubileumán, 2017-ben jobbra Luther Mártonról van szó. Egy német játékfilm azonban azt a nem csekély célt tűzte ki maga elé, hogy a reformátor feleségét, Katharina von Borát, azaz Bóra Katalint (1499-1552) a középpontba helyezve, az ő szemszögéből mutassa be a reformáció történéseit. A Katharina Luther film egyébként nemcsak Wikipédia-szerű új ismereteket akar közvetíteni a nézőknek Luther feleségéről – aki-ről egyébként Luther utalásain kívül meglehetősen kevés ismeretünk van –, hanem inkább azt szeretné bemutatni, hogy a nemesi származású apácából hogyan válik szerető édesanya, a híres reformátor árnyékából hogyan nő fel az asszony férjének igazi támaszává. A reformáció érzelmi motívumai domborodnak ki, két ember haláláig tartó összhangja, sőt csapatmunkája válik láthatóvá.

(Forrás: epd.de)

HITÉPÍTŐ IRODALOM

Ingerose Paust: A DÖNTÉS NAPJAI
5. fejezet (folytatás)

Leteszem a telefonkagylót és mélyet sóhajtok. A beszélgetés nyomán nem jutottam elhatározásra, de enyhítettem a lelkiismeretemen: megpróbáltam legalább középutat találni.

Vajon ráléphetek-e erre az útra? Bizonytalanba belemerenni nagy merészség lenne. Semmiképpen nem szeretnék egy éves halasztást, hisz már így is 21 éves vagyok. A felkészítő tanfolyam viszont dupla megterhelés, mert a felzárkóztatás nagy követelmények elé állít. Ez tehát ez ellen a megoldás ellen szól, mely különben is a legnehezebb út lenne.

Másrészt viszont a kapott felvilágosítás törölte azt az érvemet, hogy anyagi nehézségek miatt van helye az abortusznak. Egy évet ki lehetne húzni, míg Jörg pénzkereső lesz, és ez alatt – hála a nagyvonalú állami támogatásnak – biztosan ki lehetne jönni a pénzből.

Még mindig nyitva áll tehát a kérdés: vagy-vagy. Még középen áll a mérleg nyelve. Azt teszem, amit Jörg akar. Holnapra biztosan megjön a levele! És ha nem...?

– Mit tegyek? – kérdezem Beatét, aki várakozásteljesen néz rám, mikor visszaérek a rendelőbe.

– Tehát még mindig semmi – állapítja meg.

Leülök és belenyúlok a zacskóba, amit Beate odakinál:

– Egy kis keksz, nehogy éhen maradj a gondjaid miatt.

– Ez mellékes – felelem. – Holnapig még várok. De ha nem jön levél, nem tudom, mit tegyek.

– Karin, ismerd be, hogy alapjában véve régóta tudod, mit akarsz! Ki az, aki a nehézségeket választja, mikor azok kikerülhetők? Csak nem mered beismerni magad előtt, előtttem, a barátaid, az orvos és még ki tudja, kik előtt. Akaratod ellenére elkötelezve érzed magad arra, hogy elfogadd a gyermekeket. Bűnösnek hiszed magad mint jövőbeli orvos, hívó ember, talán tudat alatt az anyai érzés is erre készítet. A fiatalságod azonban nagy lendülettel ösztökél a hivatásod felé, és kérlelhetetlenül követeli az akadályok nélküli

utat. S hogy megnyugtasd a lelkiismereted, szükséged van valakire, akiről azt mondhatod: ő akarta és tanácsolta, vagy legalábbis jóváhagyta. Így van? Nem akarok kritizálni, csak lásd reálisan a helyzetet, és ne bújócskázz! Én sem gondolkoznék másként a te helyedben. De ha Jörg nem jelentkezik idejében, neked kell cselekedni. Mert ha túlhaladod az időt, senki sem segít többé. Utólag egész biztosan Jörg is helyeselni fogja. Tehát határozd el, hogy holnap délután vagy legkésőbb holnapután bejelentkezel. Mindkét napon csak 12-ig van nálunk rendelés, így legkésőbb a 15 órással elutazhatsz. Tudod, mikor rendel Geibel doktor? Vagy én mindjárt felhívom...

– Nem, kérlek, hagyd! Tévedsz, ha azt gondolod, hogy eldöntöttem már. Tegnapig talán így volt, még ma délelőtt is. Semmit nem kívántam jobban, mint hogy ez a beavatkozás kisegítsen a bajból. De most... – elmesélem neki, milyen gondolatok támadtak bennem és mit intéztem. – Tudod, akárhogy is titokzatoskodunk, a táppénz miatt egyszer kiderül a dolog. Egy napon Beck doktor meg fogja tudni, ha ugyan már nem vette régen észre, és szerintem csak tapintatosan hallgat. Hogy ne kerülő úton, egy harmadik személytől értesüljön, előtte elmondom, ezzel tartozom neki. Szörnyen szégyellném magam előtte, ha rám nézne és megkérdezné: Nem lehetett volna összeegyeztetni a kettőt? „Nagyon jó, ha egy orvos megtanulja, hogy a saját kényelméről lemondjon”, így nyilatkozott egyszer. Hány nő van, aki továbbtanul s mellette a családját is ellátja!

– Természetesen így van. Csak vedd tekintetbe az egyes emberi viszonyokat. Sokaknál van nagymama a közelben, akik besegítenek, vagy a gyerekek már nagyobbak. Neked azonban nincsenek rokonaid. Már csak ez a tény is igazolná a szándékodat.

– Nem tudom, Beate. Milyen jó lenne, ha mindezzel képes lennék megbirkózni!

(Czövek Olivérné fordítása)

ÍGY TÖRTÉNT

Amiről kevésbé beszélnek
a 795 éve kiadott Aranybulla kapcsán

800 éve, 1217-ben II. András keresztes hadjáratot vezetett a Szentföldre, s ez újabb, súlyos adóterheket jelentett az országra, így általános közutálat tárgyai lettek a zsidók és az idegenek. Ugyanakkor a hatalma csúcsán álló egyházi állam feje, IX. Gergely (1227-1241) pápa is erőteljes zsidóellenes rendszabályokra szorította a keresztény uralkodókat, mi több, elrendelte a Talmud nyilvános elégetését is.

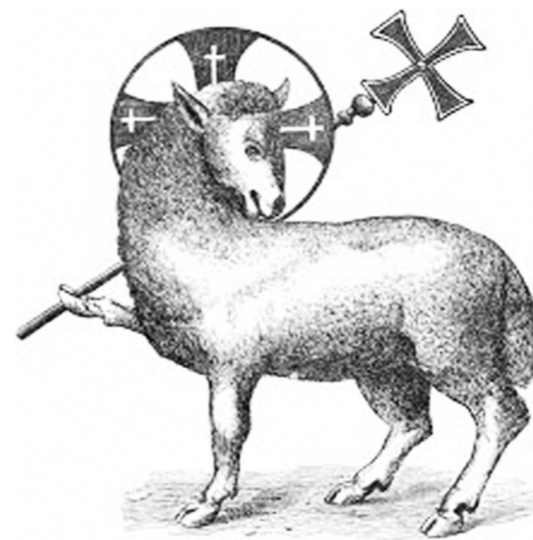
A 795 éve, II. András által kiadott Aranybulla 24. cikkelyében megtiltotta a zsidóknak és izmaelitáknak, hogy tisztséget viseljenek. Szó szerint ezt írta elő: „Hogy izmaeliták és zsidók tisztséget ne viseljenek. Pénzváltó kamara-ispánok, só-kamarások és vámosok, országunkbeli nemesek legyenek. 1. §. Izmaeliták és zsidók ne lehessenek.” A 26. cikkely pedig deklarálta, hogy „az országon kívül valóknak birtokot adni nem kell”, illetve, amennyiben ez már megtörtént, akkor lehetővé kell tenni, hogy „a haza fiait válthassák meg” azt. Egy évtized elteltével a Pecorari Jakab pápai követ jelenlétében aláírt 1233-as beregi egyezményben az Aranybullában foglaltakat megerősítették, továbbá arra kötelezték a zsidókat, hogy megkülönböztető jelet viseljenek, és megtiltották, hogy „a zsidóknak keresztény rabszolgáik legyenek vagy keresztényekkel lakjanak”.

-kz-

(Forrás: <http://lexikon.katolikus.hu>)

A REFORMÁCIÓ JELKÉPEI

Isten Báránya – jelkép

A zászlós bárány-jelképet glóriával a feje körül és keresztes zászlóval szokás ábrázolni. A mindig lépegető formában ábrázolt bárány a keresztes (Szent György) zászlót, a keresztesek jelképét tartja a lábával, a halálon győzedelmeskedő Krisztus dicsőségét jelképezve, és visszanéz azokra, „akik követik a Bárányt, ahova csak megy, akik áron vétettek meg az emberek közül, Istennek és a Báránynak szánt zsengeként” (Jelenések 14,4b). Nem a reformációval jelent meg először az Isten Bárányát ábrázoló heraldikai motívum: Franciaországban először IX. Lajos (1226-1270), Magyarországon II. Endre (1205-1235) király használta pénzein, címerein és egyéb helyeken a keresztes hadjáratban való részvétel emlékére, valamint IV. Béla dénárán is megjelent. A reformáció kezdetétől fogva szerepel állandóként szimbólumként mind a mai napig a protestáns egyházművészetben, gyülekezeti és városi címerekben is. Keresztelő János nevezi Jézust Isten Bárányának, jelezve, hogy akárcsak a Megváltó előképe, a páskabárány, Ő is vérével fogja megmenteni a világot: „Íme, az Isten Báránya, aki elveszi a világ bűnét!” (János 1,29).

-kz-

ZSIDÓ ÉLET

Téltemetés, tavaszvárás

Hogyan kapcsolódnak tavaszi ünnepeink az április 16-án aktuális holokaust emléknaphoz?

Február a téltemetés, tavaszvárás, a farsang ideje. Az emberek ilyenkor fékeveszett ünneplésben, táncban oldódnak fel, a maskarások álarcokban, jelmezekben bújva élvezik, hogy egy rövid időre „kibújhatnak saját bőrből”. Temetik a hideg, zord időszakot, örülnek a tavasznak. Ha nem is pont ugyanígy, de hasonlóképpen ünnepelnek a zsidók Purimkor. Hagyományunk szerint ezen az ünnepen nem az időjárási viszonyoktól való szabadulást ünnepeljük, hanem a perzsa uralom alatt élő zsidóság megmenekülésére emlékezünk. A *pur* szó sorsvetést jelent: Hámán, a gonosz így választotta ki a napot, melyen ki akarta irtani a zsidókat. Ez ie. 450-re tehető. Purim eredetileg nem volt kanonizált ünnep. Az *Énekek éneke* mellett *Eszter könyvében* sem szerepel az Örökkévaló neve, és nem is művel nyilvános csodákat, hanem rejtőzködik. Kanonizálást ellenző bölcseink végül azért fogadták el a szent iratok között, mert már a Tóra tanításában is ismert volt a „rejtőzködő Isten” fogalma. Bár szó szerint nem olvashatjuk, de tudjuk, hogy minden történést az Örökkévaló rendezett el, így védve meg népét a pusztulástól, így az álarc is azt fejezi ki, hogy mindvégig jelen volt, de rejtőzködött, mint aki álarcot visel. Purim egynapos ünnep, ádár hó 14-én tartjuk, mely az idén március 12-re esett. Az ünnep zsidó szokás szerint előző este jön be. Susánban, a perzsa birodalom fővárosában ádár hó 15-én tartották az ünnepet, és azokban a városokban, amelyek Susánhoz hasonlóan „*Józsue napjai óta*” fallal voltak körülrítve, szintén ádár hó 15-én ünnepeltek. Ezt a napot *Susán Purimnak* hívják. Jeruzsálemben ma is ekkor tartják Purim ünnepét.

Purimhoz négy vallási kötelezettség, „micva” kapcsolódik: 1. A *Megilá*, Eszter tekerésének felolvasása, amikor a gonosz Hámán nevének említésekor a közösség hangoskodással, kereplőkkel nyomja el a gonosz nevének említését. Ez abból a bibliai utasításból ered, hogy „*töröltessék ki Amálék neve*”, aki az egyiptomi kivonulás után a zsidók első számú ellenségének számított – Hámán Amálék családjából származott. (A keresztény farsangok idején a gonosz elűzésekor is kereplőkkel, hangoskodással úzik el a telet a mulatságokban.) 2. *Ajándékok – sláchmónesz-misloách mánot*: sütemények, édességek, Hámán füle, flódnai stb. küldünk egymásnak. 3. *Adomány a szegényeknek*: ez egész

évben kötelessége a zsidóknak, Purimkor pedig azért különösen fontos, hogy segítsünk a hiányt szenvedőknek ünnepünk méltó megtartásában, ezzel is érzékeltetve a szoros köteleket, hogy egy nép vagyunk. A szegénynek is adnia kell legalább két másik szegénynek. Maimonidész törvényei szerint a szegényeknek küldendő *sláchmónesz* parancsolatának teljesítése fontosabb Purim összes többi parancsolatánál. Erre már kicsiny gyermekeinket is meg kell tanítanunk. 4. *Az ünnepi étkezés parancsolata*, „*enni, inni, vigadni*”: a családi ünnepi vacsora délutántól késő estig tart. Purim az egyetlen ünnepünk, amikor rabbinikus előírás, hogy a férfiaknak annyit kell inniük, hogy ne tudjanak különbséget tenni az átkozott Hámán és az áldott Mordecháj között (*Megilá 7b*).

Az évszázadok folyamán sok olyan uralkodó, népvezér akadt, aki csatlósaival a zsidók életére tört, Hámán aljas terve szerint. Purim a diaszpórában élő zsidók üldöztetésének szimbóluma, így a szégyenteljes holokausté is. A zsidóság számára Purim mindig is reménységet és bátorítást adott a kilátástalanság és üldöztetések idején, akár a rövidesen beköszöntő Pészach nyolcnapos ünnepe. (Ez évben 2017. április 10. estétől április 18. estéig tart). A zarándokünnepek sorába tavasztól őszig három ünnepünk tartozik: Pészach, Sávúót és Szukkót. Szentírásunk parancsa szerint: „*Háromszor egy évben jelenjék meg minden férfi Isten szentélyében.*”

Pészachkor a kétszázöt éves egyiptomi rabságból való szabadulást ünnepeljük mi, zsidók. A több mint 3300 évvel ezelőtti egyiptomi kivonulás történetét a *2Mózes 1-15-ben* találjuk. Zarándokünnepeink között első helyen áll Pészach, niszán hó 15-22-ig tartó ünnepe (ez évben az ünnep egybeesik a holokaust magyarországi áldozatainak emléknappal, mely április 16-án van). Pészach a tavasz ünnepe, az árpa kalászbá szökkenésének, és ezzel együtt népünk szabadsága szárba szökkenésének ünnepe is.

Lelki felkészülésünk is komoly előkészületeket igényel az ünnep nagysága miatt:

A Pészach előtti szombatok közül az ádár hó elseje előtti szombattól fogva négynek van különleges prófétai olvasmánya. Az első, a *sekelek* szombatja emlékeztet az évenkénti templomi fejadóra. A második, az emlékezés szombatja, amikor Purimra emlékezünk, a zsidóság kiirtására törő Hámán bukására, és ősi ellenségünkre, Amálékra. A har-

madik szombati Tóra-olvasmányunk az egykori Szentélybeli tisztaság spirituális feltételeiről szól, mert Pészach előtt is meg kell tisztulnia minden zsidónak. A negyedik szombat, a tavaszi hónapköszöntő szombat, mely a gyönyörű tavaszi hónapot, niszánt köszönti: „*Ez a hónap kezdete legyen számotokra minden hónapnak, első legyen az esztendő hónapjai között.*” (*2Mózes 12,1*) Az Egyiptomból való szabadulásunkat követő évben, niszán hó elsején fejeződött be a pusztai frigisátor építése: a hónap első 12 napján a szentélyfelavatóra emlékezünk. Örömteli eseményeinket idézi ez a hónap és ez az ünnep. Imarendünkéből elmarad a *Tachanun*, hétköznapi bűnbánó zsoltárunk. A temetések alkalmával nem mondanak gyászbeszédet, vagy ha mégis, a szokottnál rövidebbet. Bőjtölni tilos ilyenkor.

A Pészach előtti utolsó szombat a *Sabbat Hagadol*, a nagy szombat, ez az egyiptomi szolgaság utolsó szombatja volt, és egyúttal niszán hó 10., amikor az egyiptomi zsidó rabszolgák titokban már készítették az eljövendő szabadság hálaáldozatát. Ezért a zsidók ma is – előkészületként az ünnepre – a Haggada főrészét olvassák *Sabbat Hagadol* délutánján.

Az ünnep beállta előtti estén még a kevés maradék *homecet*, azaz kovászos is elégetjük. A Pészach előtti nap az elsőszülöttek böjtje lenne. Tudjuk a Tóra elbeszéléseiből, hogy az utolsó, a legnagyobb csapás, az elsőszülöttek halála, csak úgy, mint a többi csapás, elkerülte a zsidó népet. Ezért az elsőszülötteknek böjtölniük kellene. A XVIII. századtól szokás ezen a napon, hogy a Talmud egy kötetét ünnepélyesen befejezik, majd egy szerény étkezéssel zárják a tanulást e szakaszt. Aki ezen részt vesz az elsőszülöttek közül, mentesül a böjt kötelessége alól. Az utolsó napon reggel 9 óra után már nem szabad kenyeret enni, maceszt pedig még nem. Így az esti széder lakomát örömmel ehetjük végig.

Pészachi szertartásaink sorában a legfontosabbak:

1. A tizedik csapás, az egyiptomi elsőszülöttek halála, amikor a halál angyala kikerülte a zsidók házeit. Innen, a kikerülés szóból az ünnep neve: PÉSZACH.

2. A gyors kivonulás, melynek során nem tudták őseink megdagasztani kenyereiket, így kovásztalant ettek. A Tórában is él a „*kovásztalan kenyér ünnepe*”.

3. A Vörös tengeren való átkelés csodájáról, és az egyiptomi seregek pusztulásáról szóló imáinkat ünnepünk utolsó két napján mondjuk.

Széderestén ma is úgy olvassuk a Haggadát, mintha mi magunk is résztvevői lettünk volna a kivonulásnak. Így is adjuk tovább gyermekeinknek: „*Beszéld el fíaidnak*”. Évről évre úgy tartjuk széderestéinket gyerekeink aktív részvételével – kezdve a *Ma nistana...*? kérdéssel (Miben különbö-

zik ez az éjszaka?) az *afikoman*, azaz az elrejtett macesz megkereséséig, melyért jutalom jár – hogy belevésődjön tudatukba az, amit az egy-Istenről énekelünk.

A *Pészach Micrájim*, az egyiptomi szabadulás ünnepe minden zsidó számára a szabadság ünnepe, és az az ünnep, amely egészen addig nem lehet teljes, amíg nem jön el a *Pészach leátid*, a minden emberre vonatkozó, szenvedéstől, elnyomástól mentes szabadság!

Nem esett szó a *széder*, a rend jelentőségéről jelen cikkünkben eddig, ami a széder este kötelező lebonyolításához kapcsolódik. Az ünnepi asztal kelléke a szédertál, melyen a következők sorakoznak fel rendben: 1. Három, lehetőleg kézzel sült *smurá macesz* – emlékeztetve a kovásztalan kenyérré. 2. *Zróá* – szárnyas csontos nyaka sültve, mely a Szentélybeli áldozatra emlékeztet. 3. *Bécá* – keménytojás ép héjjal, mellyel a másik ünnepi áldozatra, a chágigára emlékezünk. 4. *Máro* – reszelt torma, saláta, mely a rabszolgaság, keserűség szimbóluma. 5. *Chároszet* – reszelt alma, körte, darált dió, mindez borral keverve. Az egyiptomi építkezéseken használt malterre emlékeztet. 6. *Kárpász* – nyers hagyma vagy főtt krumpli, zeller vagy petrezselyem, a tavaszra és a szolgaságra utalva. 7. *Sós víz* – a könnyek szimbóluma. Ezeket meghatározott sorrendben helyezzük el a szédertálon, mely lehet kerek vagy szögletes. Az asztalon még helye van a bornak, melyből fejenként 4 pohárral kell elfogyasztanunk.

Utóiratként ide kívánczok egy történet, annál is inkább, mert a holokaust magyarországi áldozatainak emléknapja az egyik témánk.

A mai zsidóság helyel-közzel zavartalanul ülheti meg ünnepeit, de tudnunk kell, hogy a holokaust idején is igyekeztek a zsidók még a gettóban is megtartani azokat, így a Pészachot is. Miután éheztek, rabbijuk engedélyével a piszkos krumplihéjat ledörzsölték, mert víz nem érhetett a kovász tiltása miatt, és a kevés liszttel megőrölt krumplihéjból készítettek kevéske maceszt az ünnepre, a négy pohár bor micváját szacharinos teával teljesítették. Így tudták megtartani a széder estét a *Tiferet Báchurim* – a gettó fiataljai számára létesített oktatási, nevelési hálózat – diákjai segítségével a gettó lakói. A szentség szelleme volt számukra a lelki stabilitás gyilkosaikkal szemben. Sikerült reményt kelteniük a többiekben, hogy ahogy az egyiptomi kivonulás idején, már nincs messze a szabadulás, ahogy ez meg is történt 1945. január 18-án.

Minden kedves Olvasónknak ezúttal kívánok örömteli Pészachot és áldott húsvétot!

Schlesinger Hanna
Tel Aviv

Cionizmus 3.

A modern zsidó nemzeti eszme, a cionizmus gondolkodóinak világnézete kialakulásában és a mozgalom politikai tömegbázisának megteremtésében, sikerében jelentős szerepe volt az antiszemitizmusnak, de kialakulása elképzelhetetlen lett volna a zsidóságban mindig is meglévő kollektív összetartozás tudata és nemzeti szolidaritása nélkül.

A nyugati világ zsidó társadalmát az európai modernizáció segítette az új zsidó identitás kialakulásához, lásd pl. az orosz *Chibát Cion* mozgalmat, amely 1870-ben már létezett, de hivatalosan csak 1884-ben alakult meg mint különböző orosz városokban működő ernyőszervezet, amely a pogromok és zsidóellenes törvények miatt hirdetett emigrációt Cionba, Izrael földjére. Valójában ők tették le a modern nacionalista ideológia alapjait, ezek alapján fejlődött ki a cionizmus. Igaz, a Szentély lerombolása óta eltelt időben kisebb-nagyobb közösségekben addig is sok diaszpórában élő zsidó tért vissza ősei földjére nacionalista, és nem vallási indíttatásból.

Még mielőtt a későbbi értelemben mozgalommá vált volna, a „cionizmus” kifejezést 1890-ben, Nathan Birnbaum használta először „Selbstemanzipation” [Önemancipáció] című írásában, a zsidó nacionalizmus eszméjét hirdető közép-európai újságban. Herzl Tivadar innen vette át ezt a kifejezést az 1896. február 14-én megjelent *Der Judenstaat [A zsidó állam]* című művében, mely az első cionista kongresszus (1897) programadója volt.

A cionista ideológia már a kezdetekben sem volt egységes, de 3 ponton mindig is találkoztak a különböző irányzatok, függetlenül attól, hogy ezek sorrendje miként alakul: 1. A zsidó nép diaszpórába kényszerülése nemcsak vallási szempontból, hanem világi, nemzeti és politikai szempontból is katasztrófa számunkra. 2. Még ha a diaszpóra közösségeinek egy része fenn is marad, akkor is össze kell gyűlniük egy területen. 3. Céljaink megvalósításához politikai diplomácia, nemzeti településpolitika szükségeltetik, a zsidó moralitás és kultúra megőrzése mellett.

A cionizmus különböző irányzatait illetően lényeges szempont, hogy melyik irányzat hogyan látja a diaszpórában élők problémáinak okait, és ezekre milyen megoldásokat látnak reálisnak, valamint hogy szerintük milyen eszközöket kell igénybe venniük a problémák megoldásához.

Már a cionizmus legkorábbi szakaszában szembekerült egymással a politikai és a kulturális cionizmus. *Erec Izrael* [Izrael földje, mely nem azonos Izrael mai államával], az első világháború végéig az Ottomán Birodalom része volt. A XIX. század közepe táján kb. 17 ezer zsidó élt itt, meglehetősen nehéz sorban, úgy anyagi, mint szellemi értelem-

ben. Az ez idő tájt érkező kelet- és közép-európai vallásos zsidók a szent várost, Jeruzsálemet tekintették céljuknak. Ezek az újonnan érkező askenázi zsidók a már Izrael földjén élő, többnyire észak-afrikai vagy közel-keleti szefárd zsidóktól nemcsak nyelvükben, de mentalitásukban, kultúrájukban is jelentősen különböztek, mert bár mindegyikük vallásos volt, még a vallási gyakorlatuk is eltérő volt. Ezért az európai zsidókat sem a már itt élő zsidók, sem az ottomán hatalom nem fogadta tárt karokkal. Már csak azért sem, mert a megélhetés nagyon nehéz volt, az itt élők létfenntartását jóformán a külföldön élő zsidók támogatása fedezte (*Cháluká* – az adományok elosztása). A rossz földrajzi körülmények, a terméketlen talaj csak nehezítették a megélhetést, így az önfenntartásra lehetőség sem volt. A XIX. század elején mindössze 6 ezer zsidó élt Jeruzsálemben, közülük állandó munkája ötven embernek volt. A 150 kézműves is csak alkalmi munkákból élt, így a külföldi zsidók segítségével létkérdés volt. Infrastruktúra úgyszólván nem létezett. Az első út Jeruzsálem és Jaffa kikötővárosa között csak 1869-ben épült meg, mert az Ottomán Birodalomnak nem volt érdeke Izrael földjének fejlesztése. Az 1880-as években a zsidó lakosság száma 25 ezerre nőtt. Ebből 15 ezren Jeruzsálemben éltek, ahol a lakosság fele askenázi (európai) volt. Az óváros – azonos a mai határral – falain kívül nem volt lakott terület. Ebben az időben az izraeli település legfőbb támogatója egy vallásos brit bankár, Moses Montefiore (1784-1885) volt. Ő tette lehetővé, hogy 1869-ben Joel Mose Solomon vezetésével hét zsidó felépítse az első, óvároson kívül található negyedet, *Náchálát sivá-t*, a „hetek lakhelyét”, *Meá Seárim*-ot (jelentése: „száz kapu”), melyet 1875-ben alapítottak. Ebben az időben kezdték építeni a ma már nagyváros Petách Tikvá-t is, de ez a betegségeket terjesztő moszkító rajzása és a Járkon-folyó áradása miatt kudarcba fulladt.

Az *álíj* héber szó felmenetelt jelent a szó szoros és két átvitt értelmében is. Ha pl. egy külföldön élő zsidó Izraelbe vándorol letelepedni, ezt *álíjának* nevezzük. A cionizmus előtt az izraeli letelepedésnek szinte kizárólag vallási indítékai voltak. Bölcséink jelentős része azon a véleményen volt és van – a Tóra alapján –, hogy aki csak teheti, lakjon Izrael földjén. A modern cionista korban a zsidók már nemzeti, és nem vallási motivációból tértek vissza Izraelbe. Első *álíjának* nevezik az 1882 és 1903 közötti bevándorlási hullámot, amely folyamán 25 ezer ember érkezett Erec Izraelbe. Ennek oka elsősorban az volt, hogy Oroszországban III. Sándor cár szigorú zsidóellenes törvényeket hozott, és szabad utat engedett a pogromoknak. Emiatt a XIX. század

„...elhatároztam, hogy elhagyom hazámat, Keletre jövök, s ahogy csak lehet, biztosítván mindennapi kenyeremet, egész életemet oly tudományoknak szentelem, melyek a jövőben hasznára lehetnek az európai tudósvilágnak általában, és különös világokra lehetnek még nemzetem történelmének megismerésében...” (Körösi Csoma Sándor)

utolsó éveiben 450 ezer orosz zsidó menekült el onnan. Akik Izraelbe mentek, általában a *Chovevé Cion* vagy az ahhoz kapcsolódó *BILU* nevű szervezet aktivistái voltak. Céljuk volt, hogy önfenntartó közösségeket hozzanak létre, és településeik ne legyenek kénytelenek adományokból létezni. Ezért még az *álíj* előtt földműves táborokat szerveztek. Új városokat alapítottak, mint pl. Rison Lecion-t és Jeszod Hámáálé-t. Az embertelen körülmények, a beduinok támadásai, a moszkító, a betegségek, és az időjárás viszontagságai miatt sok-sok vállalkozásuk kudarcba fulladt. Így voltak, akik az 1890-es évek végén visszatértek Európába, azért is, mert az olcsó arab munkaerő kiszorította az orosz zsidókat a munkából.

A XIX. század végére a zsidó lakosság létszáma 50 ezer fő volt, és körülbelül 5 ezer ember élt a 20 újonnan alapított faluban. A zsidó iskolákban ekkor többnyire franciául tanítottak. Samuel Mohilever rabbi, a Chovevé Cion egyik vezetője megkérte a párizsi milliomos Edmund Rothschild bárót, hogy támogassa az izraeli telepések törekvéseit, mert

Nemecsek: életem egyik legnagyobb csalódása

Kedvenc kötelező olvasmányom volt általános iskolás ötödikes koromban Molnár Ferenc Pál utcai fiúk című regénye.

Nemecsekbe titokban szerelmes is voltam, ezerszer meggyászoltam, arra gondolván, hogy utána sosem találom majd meg az igazit. Szerelmes érzéseim lanyhultak ugyan, de elvesztése nemcsak engem, de az ötödik osztály tanulóit is megrázta. Mit meg nem tettünk volna érte, hogy feltámasszuk!

Ám egy alkalommal úgy éreztük, kívánságunk meghallgatásra talált: Nemecsek él! Igaz, már megöregedett, de legalább nem halt meg, sőt, a sors kegyelméből megérdemelten hős is lett belőle.

Nem csigázom tovább a Kedves Olvasó érdeklődését, lásuk a tényeket:

Édesapám, aki zeneszerző volt, tanítványaival koncertet adott valahol vidéken, és miután késő éjjel ért haza, délelőtt 10 órakor még az igazak álmát aludta. Vasárnap lévén én is otthon voltam. Kért, ha bárki keresi személyesen vagy telefonon, ne ébresszem fel.

Ám egy őszes úr csengetett lakásunk előtt, kezében hegedűvel, és apámat kereste. Mondtam, apukám alszik, jöjjön vissza később. Ő azonban kötötte az ebet a karóhoz, hogy keltsem fel: – Tudod, ki vagyok én? – kérdezte. – Nem – így én.

az ottomán vezetés mindent megtesz, hogy akadályokat gördítsen eléjük.

Amint már említettük, a cionizmus gyűjtőfogalom, amelybe különböző eszmeiségű csoportok tartoztak. Azonosság abban létezett, hogy egyetértettek abban, hogy a diaszpóra-lét problémát jelent, amelyre megoldást kell keresni szellemi-morális megújulással, és a zsidóság területi összegyűjtésével. Így az ideológiai különbségek is képesek voltak egymás mellett létezni, még úgy is, hogy egyesek a legfőbb feladatnak az elnyomottság és a nyomor megszüntetését, míg mások a zsidóság belső problémáinak megoldását mint kulturális, szellemi megújulásukat igyekeztek elősegíteni.

Következő számunkban a politikai vagy funkcionális cionizmus, valamint a kulturális és organikus cionizmus irányvonalait vázoljuk fel.

Addig is örömteli pészachot kívánok minden kedves olvasónknak!

Schlesinger Hanna
Tel Aviv

nak, aki rosszállóan nézett rám a hivatlan vendég láttán. – Na, ki vagyok én? – kérdezte huncutul, kezében hegedűjével.

– Nemecek! Tán hegedűs – így a válasz. Jómagam apám helyett szégyelltem magam tájékozatlanságáért, hogy nem ismeri fel a hőst!!!

Szégyenszemre apukám rövid úton eltávolította, mert az illető azt kérte, hogy adjon neki pénzt, mert mesterhegedűre gyűjt, elő akarja adni operaként a Pál utcai fiúkat, melynek főhőse volt. Molnár Ferenc egy lépcsőházban találkozott vele, és ott ismerte meg a történetét, majd nyomban meg is írta. Minden igaz volt, csak az nem, hogy meghalt. Kigyógyult a tüdőgyulladásból, és Molnár csak a katarzis kedvéért írta, hogy nem élte túl.

Nagyon bántott, hogy apám kivételesen nem pártolta a művészetet és nem adott egyetlen fillért sem hősiüknek. Nehezteltem is rá kicsinyessége miatt.

De vigasztalt a tudat, hogy másnap felkereshetjük a halhatatlan hőst lakásán a rajjal. Tanítás után fel is vonultunk a Pál utcai lakásba, ahol Nemecek lakott. A szoba sarkába invitált minket, áhítatos arccal bemutatva „Petőfi OLTÁRÁT”, benne hatalmas papír kokárdában újságból kivágott Petőfi-portré, körben művirágok. – Saját alkotásom! – említette. – Csodálatos! – gondoltuk, mondtuk melán Nemecek és Petőfi nagysága előtt tisztelegve.

Másnap az iskolában Juci nénit, magyartanárnőnkét és csapatvezető tornatanárnőnkét győzködtük meghatódottan az előző napi élményektől, hogy meghívassuk Nemeceket az iskolába. Valójában minden hónapra jutott egy-két önjelölt veterán a csapatgyűlésekre, aki kommunista harcos volt '19-ben, és akikre óriási megbecsüléssel és tisztelettel néztünk fel hőstettei hallatán, miközben jóízűen elfogyasztották a számukra készített kekszet, aprósütit és málnaízű szörpöt, talán Bambit. Ugyanúgy tett hősiük is. El sem tudom mondani, milyen büszke voltam, hogy ezt a „színvonalas” előadást a mi közreműködésünkkel sikerült létrehozni.

Keblem még másnap is duzzadt volna a büszkeségtől, ha nagymamám nem kapcsolja be a rádiót. Sajnos lesújtó hírek voltak benne. Lefülestek egy szélhámost, aki csak néhány éve találta ki, hogy ő Nemecek. Többen „bedőltek” neki, többek közt a kerületi tanács lakásosztályán dolgozó elvtárs is, aki mint irodalmi szereplőnek kiutalta neki a Pál utcai tanácsi lakást. Volt felesége pedig tanúsította, hogy „nemecekségét” azért találta ki a szélhámós, hogy ezáltal előnyökhöz jusson és szerepelhessen. Valamint bizonyára szerette az iskolákban kapott csokis kekszet és Bambit, a rajongásról már nem is beszélve.

Természetesen a mi Nemecekünket megbüntették, néhány évet ült is.

Évek múltán meséltem a történetet ismerősömnek, Erki Edit irodalomtörténésznek, aki nevetve mondta el, hogy mint fiatal igazságügyi irodalmi szakértőt, őt kérték fel arra, vizsgálja meg, milyen valóságalapja volt annak, hogy az illető szolgáltatta Molnár regényéhez az alapsztorit. Mint kiderült, semmi sem volt igaz belőle, ráadásul az általa megadott időben nem is találkozhatott az íróval, mert az nem volt Magyarországon, úgyhogy nem is ismerhette.

Ezt a történetet felidézve – ne nevessem ki a T. Olvasó – ma is sajnálom, hogy nem az igazi Nemecek élte túl betegségét, bár titkon remélem, ő is hosszú életű volt – nemcsak a világirodalomban.

Ide kívánczik az a tapasztalatom, hogy mindig élnek körünkben önjelölt hősök. Ők annak idején veteránok voltak, azután ezerszámra zsidómentők, ma '56-osok, akik mind hősök voltak már általános iskolás korukban is. Nem tudom, milyen előnyöket remélnék konfabulált történetekkel ezek a hölgyek és urak. Remélem nem azt, hogy hiteltelenné váljanak olyan történések, amelyek emlékezete fontos mindannyiunk számára.

Schlesinger Hanna
Tel Aviv

HÍRMOZAIK

Párizs – Olaszország után immár Franciaországban is humanitárius folyosó megnyitására állapodtak meg az egyházak a kormánnyal. Iraki és szíriai menekültek biztonságos beutazása és hatékony integrációja a cél. A Protestáns Segélyszervezetek Szövetsége, a Protestáns Szövetség, a Szent Egyed Közösség, a Franciaországi Püspökkari Konferencia és a Caritas képviselői 2017. március 14-én írták alá Bruno Le Roux belügyminiszterrel azt a megállapodást, amelyik lehetővé teszi számukra az átmenetileg Líbiában élő szíriai és iraki menekültek biztonságos beutaztatását. A „humanitárius folyosóként” is emlegetett kezdeményezés széles ökumenikus összefogásban jött létre, és célja a leginkább kiszolgáltatott menedékkérők támogatása és társadalmi integrációjuk elősegítése. Az ünnepélyes aktusra Francois Hollande köztársasági elnök jelenlétében került sor az Elysée-palotában. A program keretében olyan menedékkérők utazhatnak be és telepedhetnek le Franciaországban, akik nemzetközi védelem iránti kérelmüket alapos indoklással nyújtották be, és a francia hatóságok ügyüket megvizsgálták. A humanitárius folyosón keresztül az egyházak és egyházi segélyszervezetek a jövőben mintegy öt-száz menedékkérő és családtagjaik teljes körű társadalmi integrációját biztosítják.

(Forrás: evanglikus.hu)

MARGÓ

Április bolondja

Az *áprilist jár* kifejezés eredetileg azt jelentette, hogy *tar-tozott az ördögnek egy úttal*, feleslegesen ment el valahová, hiábavaló utat tett meg. Aztán elkezdtek az emberek *áprilist járni*, kezdetben nem is biztos, hogy szándékosan, de előfordult, hogy valakit fölöslegesen küldtek valahová, s az dolgavégezetlenül, csalódottan tért vissza. A következő lépés az volt, hogy most már szándékosan gondoltak ki lehetetlen feladatokat. Angliában *galambtejtért*, vagy *Éva anyjának törtéijéért*, a Hajdúságban *fővénnyíró ollóért* küldik el a rászédhető gyerekeket, akiket a lehetetlen küldetés kudarc után még ilyesforma versikével is csúfoltak:

*Április bolondja,
Felmászott a toronyba.
Meggérdezte hány óra,
Harmad fertály háromra....*

Hogy honnan származik az ápriliséjárás, arra több magyarázat is van, de a szokás biztos forrását nem ismerjük, ennek a szólásnak az eredete nem tisztázott. Egyik magyarázata szerint kelta népszokás volt, hogy április elején vidám, bohókás tavaszi ünnepeket ültek. Más magyarázat szerint római eredetű a szokás, mert a *quirinaliát*, Quirinus isten ünnepét Plutarkhosz a bolondok ünnepének mondja. A latin *quirites* szó jelentése: a római nép közössége. Ugyanakkor a Quirinalis-dombon főleg szabin etnikum lakott. Egyesek szerint a közösségi védnöki szerepet játszó Quirinus a latin szóból eredően kapta nevét, mások szerint meg eredetileg szabin hadisten volt, és csak a szabinok beolvadása után vált római istenné. Apró szépséghiba, hogy ez az ünnep február 17-én volt, és nincs igazán magyarázat arra, hogy miért is került át az ünnep, majd népszokás április első napjára.

HÍRMOZAIK Mel Gibson állítólag tíz éve adakozik holokauszt-túlélőknek. A hír szerint a hollywoodi színész és rendező egy Survivor Mitzvah Project nevű szervezetnek adakozik, melyet egy Zane Buzby nevű hölgy alapított, aki maga is színész, Gibson kollégája tehát. A szervezet, elmondása szerint, olyan holokauszt-túlélőket támogat nyolc európai országban, akik elszigetelten, zsidó közösségektől távol élnek. Ha így van, nem tudni, miért hozta nyilvánosságra éppen most a szervezet vezetője ezt a meglepő tény. Mel Gibsonra már régen ráfért volna ez az imázsát javító információ, ugyanis korábban nem egyszer tett megjegyzéseket a zsidókra, de ezeket később megbánta. Az alapítvány vezetője, Zane Buzby a következőt nyilatkozta: „Nagy tisztelője vagyok az olyan embereknek, akik képesek megváltoztatni az életüket. Mindenki követ el hibákat, ám az, hogy milyen ember vagy, abban mutatkozik meg, hogy utána mihez kezdesz ezzel a hibával. Gibson nevelte magát... Emberbaráti munkát végzett és azt hiszem, ezek a tettek magukért beszélnek...”

(Forrás: szombat.org)

EMLÉKEZZÜNK

Gondolatok a holokauszt
magyarországi áldozatainak emléknapján

1944. április 16-án kezdődött a magyar zsidóság gettóba zárása. Ez nem azt jelentette, hogy a zsidóság üldöztetése ezzel vette kezdetét.

Már 1920-ban életbe lépett a „numerus clausus”, amely korlátozta a (nem keresztény) „nemzetiségek, népfajok” részvételét nagyobb arányban az egyetemeken. Ezzel semibe vették a magyar zsidóság 1867-ben törvénybe iktatott politikai emancipációját.

1938 májusában életbe lépett az első zsidótörvény, amely kimondta, hogy a sajtó, az orvosi, ügyvédi és mérnöki kamara, valamint a kereskedelmi alkalmazottak mindössze 20%-a lehet zsidó. A törvény ellen a keresztény magyar írók, művészek, tudósok közül 59-en tiltakoztak.

A második zsidótörvény 1939-ben lépett hatályba, mely szerint vallástól függetlenül mindazok, akiknek egy szülőjük, vagy két nagyszülőjük zsidó, zsidónak számítanak, és mint ilyenek, legfeljebb 6%-ban tölthetnek be értelmiségi és művészi pályát.

A szintén 1939-ben hatályba lépő honvédelmi törvény értelmében a zsidónak számító egyének fegyvertelen honvédelmi munkaszolgálatra voltak kötelezhetőek. (Számukra ez a biztos halált jelentette, mert a háború idején, mindannyian tudjuk, étlen-szomjan, mindenkinek kiszolgáltatva, a legnehezebb munkákra beosztva, hiányos ruházatban, megkínozva lötték több tízezüket az általuk megásott árkokba, ahogy hazánk nagy költőjét, Radnóti Miklóst is.)

Az 1941. augusztus 8-án kihirdetett harmadik zsidótörvény megtiltotta a zsidók és nem zsidók közti házasságot, és „fajgyaláznak” minősítette a nem zsidók és zsidók közti, házasságon kívüli nemi kapcsolatot.

Szüleimet, akik a második zsidótörvény alatt kötöttek házasságot 1941 januárjában, már akkor reverzálisra kötelezték, melyben kikötötték, hogy a születendő gyermekek apjuk római katolikus vallását öröklik majd. Ez rám már nem vonatkozott, mert én a „felszabadulás” után születtem. Sőt, édesanyámnak látszólag ki kellett térnie zsidóságából, melyet azonban sohasem tagadott meg, azt tartotta haláláig.

A zsidóság ellehetetlenítésének, majd megsemmisítésének aljas logikával kidolgozott módszere volt, hogy először törvényekkel megakadályozták a zsidóság egzisztenciális működését, munkalehetőségét, sárga csillaggal megbélye-

gezvén elvették a normális hétköznapi élet lehetőségét, korlátozták magánéletét, majd minden értékétől, lakásától megfosztva az életét is elvették.

E sorok írójának nagyszülei, édesanyja, testvérei, rokonai lelték halálukat Auschwitzban. Őket Kárpátjáról és a Felvidékről hurcolták el. Azok a fiatal férfiak, akiket nem haláltáborba hurcoltak, munkaszolgálatban pusztultak el. Egyikük éhen halt, a másiknak egy magyar baka puskatussal verte le a veséjét, amikor kiderült, hogy vesezsugorban szenved.

Az embertelen bánásmód, a kínzások, a „megsemmisítések” pokla után kezdődő orosz megszállást a zsidóság „felszabadulásként” élte meg, még akkor is, ha azután a „málenkij robot”, a kitelepítések, a „kulák” megbélyegzés következett sok zsidó számára, vagy a „népgazdaság ellensége” címet kellett sokaknak elviselnie. Az élet lehetőségét mindezek ellenére a szovjet csapatok hozták el számukra. Sok mai antiszemita azt veti a zsidók szemére, hogy az életben maradt zsidók szolgálatra jelentkeztek a '40-es, '50-es évek rendőrségénél, és az új rendszer rendőrsége alkalmazta is ezeket az embereket. Közülük került ki sok „náciavadász”. Vajon azok az emberek, akik elítélik őket, belegendoltak abba, hogy ők vajon nem lettek volna-e annak a rendszernek a kiszolgálói, amelyben lehetőség nyílt a bűnösök felkutatására, megbüntetésére? Milyen, minden emberi gyarlóságtól mentes embernek kell annak lennie, aki megbocsátása révén túl tud lépni azon, hogy csecsemő gyermekét focilabdaként rugdosták halálra játékból, vagy magatehetetlen öreg apját, anyját juttatták gyilkosok kezére, testvéreit megalázó módon gyilkolták le, miután agyondolgoztatták?!

Sajnos szűk családban mindegy volt példa, ahogy arra is, hogy anyám legszebb lánytestvére és két barátnője Auschwitzba deportálásuk első napján öngyilkos lett, mert kiderült, hogy a tábori „nyilvánosházba” osztották be őket szüleik gyilkosainak intim szolgálatára.

Minden zsidó családnak hatalmas tragédia és feldolgozatlan trauma mind a mai napig az, ami történt.

A magyar országgyűlés döntése alapján, 2001 óta minden év április 16-án tartják a holokauszt magyar áldozatainak emléknapját, emlékezvén arra, hogy zsidóságunkat ezen a napon kezdték gettóba zárni 1944-ben.

A mai idők hivatalos politikája szívesen emlékszik úgy

Az Országgyűlés 2000. évi döntése értelmében 2001 óta minden évben április 16-án tartják a holokauszt magyarországi áldozatainak emléknapját, arra emlékezve, hogy 1944-ben ezen a napon kezdődött a hazai zsidóság gettóba zárása. (Forrás: múlt-kor)

vissza a történetekre, hogy mindezen aljas cselekmények felelőse az akkori német vezetés volt, és Magyarországnak nem volt más lehetősége, mint a németeket kiszolgáltatni tevékenységükben, parancsra.

A jelenlegi kormány politikai amnéziájában addig megy el, hogy még arról is megfeledkezik, hogy amíg a németek 1944-ben kezdték meg a deportálásokat, addig Magyarország már 1941-ben kitoloncolt közel 20 ezer zsidót, hogy lemészárolhassák őket az ukrajnai Kamenyec-Podolszkijnál. Sokakat élve temettek el. A helyi lakosok néhány éve mesélték, hogy az élve temetések után sokáig még mozgott a föld az áldozatok felett.

Arról nem is beszélve, hogy amikor 1944 májusában megindult a magyar zsidóság vagonokban, állatok módján történő deportálása, a németek arra kérték a magyarokat, lassabban küldjék a vonatokat, mert a megsemmisítő táborok kapacitása nem győzi a tömegek fogadását. A magyarok napi 147 vonatot küldtek, melyekben az embertelen körülmények között szállítottak közül sokan útközben meghaltak.

A budapesti zsidóság annak köszönheti, hogy egy részük életben maradt, hogy egyrészt több lehetőségük maradt a bujkálásra, másrészt, hogy nemzetközi nyomásra Horthy Miklós kormányzó július 6-án leállította a budapesti zsidók deportálását. A zsidók gettóba való telepítése 1944 novemberétől valósult meg, de elkülönítésük vidéken már tavasszal megindult a Sztójay-kormány nyomására. Az első gettót Munkácsra hozták létre, 1944 áprilisában.

Hiába voltak „nemzetközileg védett gettók”, svéd, svájci, spanyol, pápai és portugál védelem alatt álló házak, a magyar nyilasok a Duna-partra hajtották a lakókat, miután kirabolták őket, majd a Dunába lötték őket. Ezek a gettók az Újlipótvárosban, valamint a VII. kerületben a Dohány utca és a Károly krt. által határolt területen voltak (ez utóbbi volt a nagy gettó). A körülmények tragikusak voltak, hiába volt egyes egyházi emberek és diplomaták igyekezete, csak kevés embert sikerült megmenteniük.

1945. január 18-án szabadult fel a Dohány utcai gettó a szovjetek által, míg a koncentrációs táborokat a szövetségesek 1945 tavaszán szabadították fel.

A munkaszolgálatosok kétharmada pusztult el, a vidéki

zsidóság jóformán teljesen megsemmisült, a budapestiek közül mindössze kb. 100 ezer zsidó élte túl a tömegpusztítást a több mint 700 ezerből.

A zsidó holokauszt mellett nem lehet említés nélkül hagyni a porajmos, a cigány holokauszt áldozataira való emlékezést (az ő emléknapjuk minden év augusztus 2-án van). Áldozataik számát nehéz pontosan meghatározni, de ők is több tízezeren vesztették életüket a holokauszt során koncentrációs táborokban. Vándorló életmódjuk és adminisztrációs hiányosságok miatt csak becslések vannak, de ugyanúgy részesei voltak a szenvedéseknek, mint a zsidóság.

Sajnálatos módon mind a mai napig tapasztalhatjuk a gyűlölet szavát, a rasszizmust, mind a zsidókkal, mind a cigánysággal szemben, sok esetben olyan hivatalos fórumokon – burkoltan vagy nyíltan – melyek a magyar állampolgárokat lennének hivatottak képviselni. Úgy gondolom, ez minden józan gondolkodású embert elsomorít és cselekvésre készítet.

Lehet, hogy vitatható mementóként létrehozzák a „Sorsok házát” a Budapestről induló deportálások helyén, a Józsefvárosi pályaudvarnál. Ezúton kérem ki hitsorsosaim és a holokauszt áldozataul esett felmenőim, rokonaim és minden zsidó (és cigány) áldozat nevében, hogy a pusztulás, az égő áldozatvállalás volt, lenne, lehetne SORSUNK valaha is! Ez nem a sorsunk volt, közös gyilkosok áldozatai lettünk, lehettek bár németek, magyarok, vagy ukránok. Viszont a mindenkori magyar vezetéstől jogosan várhatjuk el, hogy a Sorsok házában létesítése helyett fejze ki magyar zsidó honfitársai és az áldozatok felé bocsánatkérését – ahogy ezt Németország több ízben már megtette –, amiért Magyarország a holokausztban szégyenletes módon aktívan részt vett.

Addig is emlékezzünk méltóan áldozatainkra „SOHA TÖBBÉ!” felkiáltással az ÉLET MENETÉN, mely ez évben is 2017. április 16-án, a holokauszt áldozatainak magyarországi emléknapján, húsvét vasárnap és pészách 6. napján lesz. Találkozzunk 14.30-kor a „Cipők a Duna-parton” emlékműnél, s vonuljunk együtt a Clark Ádám térre a Nulla kilométerkőhöz! Hiszen az áldozatokra való emlékezés nemcsak zsidó, hanem magyar ügy is.

Schlesinger Hanna
Tel Aviv

HÍRMOZAIK Szász János Goodbye Komárom címmel megtörtént eseten alapuló, angol nyelvű filmet forgatna egy zsidó családról, akik 1947 telén, a jeges Dunán át menekültek el Magyarországról. A Goodbye Komárom munkacímű film forgatókönyvét a magyar származású, Amerikában élő, harmincnégy éves Amir Kovács írta (Sheldon E. Schiffer társírói közreműködésével), saját apjának és nagyszüleinek a története alapján. A film 1946-47-ben játszódik egy év leforgása alatt. Ott kezdődik, hogy Amir nagyszülei, akiket – Szász szavaival – a háború szele elfűjt különböző helyekre, visszatérnek Magyarországra, és megpróbálnak új életet kezdeni, de kiderül, hogy a városban egyáltalán nem szűnt meg az előítélet légköre a háború befejezésével. A városban ugyanúgy kiközösítik őket, mint a háború alatt. A történet tragikus vége, hogy a kisváros zsidó közössége, köztük Amir nagyszülei, tíz év körüli kislukkal, Gyurival együtt a Dunán át menekülnek ki az országból. A film jelentős része az átkelés alatt, a gyilkos, jeges Dunában játszódik.

(Forrás: szombat.org)

KITEKINTŐ

Miért félnek a keresztények az iszlámtól?

Trump keresztények általi támogatásának harmadik oka: a muszlimokkal szembeni „védelem”. Ez nagyon hasonló ahhoz, ami Magyarországon van, meg akarják védeni a „keresztény” Magyarországot, Európát, itt pedig a „keresztény” Amerikát az iszlám terjedésétől. Mondják ezt mindennek, terrorveszélynek, kulturális identitásnak, kitalálnak mindent, de alapvetően a vallási kirekesztés a lényege. Fizikailag akarják az iszlámot távol tartani, mert szellemileg félnek tőle. Ami Magyarországon a kerítés, az lenne Amerikában a repülőtereken a kitiltás, ami nem működik, mert Amerika (még) jogállam, és a vallási diszkrimináció alkotmányba ütközik. Nemcsak a kereszténységet nem lehet diszkriminálni, hanem mást sem. A liberalizmus itt is jézusi elvet követ: amit szeretnéd, hogy veled cselekedjenek, te is azt cselekedd másokkal.

A muszlim vallás ma a világ második legnagyobb vallása a kereszténység után, amelybe a muszlimoknál és a kereszténységnél is beleszámítanak mindenféle irányzatot, így a katolicizmust is. A félelem az, hogy ez az arány változhat, miután az iszlám a leggyorsabban növekedő vallás a világon a Pew Research Center kutatása szerint. A muszlimok száma nemcsak a muszlim országokban növekszik, hanem Amerikában és Európában is. A kutatás becslése szerint 2050-ben az európai lakosság 10 százaléka lehet muszlim, ha a kereszténység ilyen mértékben érdektelenné válik az emberek számára és nem elégíti ki a hívők spirituális igényeit. A történelmi egyházakból szinte teljesen kiveszett a keresztény hit természetfölötti perspektívája, a kereszténység csupán kulturális tradíció.

A kereszténységtől való távolodást gyorsítja Amerikában az elkötelezett hívőket magában foglaló neoprotesztáns mozgalmak képe, melyet a médiában mutatnak magukról. Ezt azért emeljük ki, mert ezt tartják a világon is az „ébredési mozgalmak” mintaképének, az evangéliumi kereszténység is úgy tekint magára, mint a keresztény hit élcsapatára (rosszabb esetben egyedül üdvözítő formájára). Ám a tévé-evangélisták műsorai, a pásztoraik keresztény hittel összegegyeztetetetlen gazdagsága, és a szektás, a külvilággal szemben elutasító, lekezelő és agresszív fanatikus híveik nem vonzzák, hanem taszítják az embereket, akik csak akkor és addig fontosak, ha megtértek. A hanyatlás érzékelhető, és ezt a neoprotesztánsok azzal igyekeznek kompenzálni, hogy a katolicizmushoz hasonlóan összefonódnak

az állammal, és az államtól várják a „megváltást”. Egyebek mellett az iszlámmal szemben is.

A kutatás a muszlim vallás növekedésének okát elsősorban abban látja, hogy a muszlimok több gyermeket szülnek, sokkal előbb kapcsolódnak be a tényleges hívő életbe. A kereszténység nem vonzó a fiatalok számára, a muszlim vallási közösségek átlagéletkora sokkal fiatalabb, mint a keresztényeké. A hit nélküli gyermekkeresztesség a kereszténység evangelizáló, térítő jellegét szinte teljesen elveszítette azzal, hogy a gyerekek „beleszületnek” a vallásba. Emellett mindez megtévesztő, a keresztény országokban azt hiszik, hogy keresztényekké válnak, amikor csecsemőkorban megkeresztelik őket, és felnőttként nem kell tenniük semmit. Életük semmiben nem változik meg, a mindennapokban úgy élnek, mint a pogányok. Nincs természetfölötti kapcsolatuk Istennel, és nincs nem evilági perspektívájuk. Legfeljebb valamiféle kultuszt gyakorolnak. Gyakorlati ateizmusban él a kereszténynek elkönyvelt lakosság zöme. A felnőttkorban megtérő és valódi kereszténnyé válók száma kevés.

Ehhez képest a muszlim vallás sokkal erőteljesebben vállalja önmagát és természetfölötti jellegét. Jelentősebb változást és odaszánást igényel, sokkal inkább vezet a muszlimok életét, mint a kereszténység. Nem hívő keresztények nem sok különbséget látnak maguk és a magukat kereszténynek vallók élete között. A kereszténység katolikus hagyománya nem a kegyelem, a megváltás, hanem a bűn, a büntudat és a büntetés körül forog, ezért cseppet sem vonzó, nem igaz. Hiányzik belőle a lényeg, a megváltás valósága és örömhíre.

A kereszténység ezért nem versenyképes a muszlimokkal szemben, de az okot nem abban keresi, hogy a kereszténységet megújítsa és eredeti tartalmával, a megváltással és Isten kegyelmével megtapasztalhatóvá és vonzóvá tegye, hanem fizikailag próbálja a muszlim vallás terjedését korlátozni. Példa erre a menekültekkel szembeni embertelen és elutasító magatartás, amelynek alapja a félelem, hogy a kereszténység alulmarad az iszlámmal szemben. Fizikai erővel, szögesdróttal és kerítéssel azonban nem lehet eszmék és vallások ellen harcolni. Az iszlámot csak a keresztény igazság hirdetése és átélése győzheti le.

A keresztény megújulás gátja az is, hogy a szellemi helyett a fizikai és testi eszközökhöz nyúlnak a keresztény hit terjesztésében is. Az intézményes állami kereszténység ellenkező hatást vált ki, mert ellentétes a kereszténység lé-

„Halott voltam, de íme, élek örökkön-örökké,
és nálam vannak a halál és a pokol kulcsai.” (Jelenések 1,18)

nyegével és szellemével. Trump utazási tilalma nem teszi vonzóbbá a kereszténységet még a nem muszlim lakosság körében sem. Amit így kell megvédeni, az nem méltó a védelemre. Az emberek egy része, akik nem ismerik ezeket a vallásokat, azt hiszik, hogy minden vallás istene ugyanaz, és minden vallás ugyanoda vezet. Ez nem igaz, a muszlimok istene is más és a kereszténység Istene is más. Az igazságot nem a két vallás szélsőségeinek kardjai, kutyái, robbanószerkezetei és kerítései fogják eldönteni. Minden vallás az emberek lelkéért zajló küzdelem, ahol a vallások igazságainak kell megküzdniük egymással az emberek szívében.

Ha a kereszténység nem hisz saját igazságában, és nem is követi saját hitét, hanem az erkölcsöt prédikálja az Isten kegyelme és megváltása helyett vagy anélkül, a pokollal fenyeget, és az állammal veszi körül magát, akkor az iszlám erősebb lesz nála, mert a kereszténység akkor nem az igazságot hirdeti. A kereszténység tévedésben van, amikor saját kiüresedése miatt a szekularizált és a világi államot teszi felelőssé, és a „keresztény” államtól várja a megoldást. Az állam csak arra képes, hogy az emberi jogokat korlátozza. Ehhez le kell rombolni a liberális demokráciát. A liberalizmus az igazság hirdetésének szabad gyakorlását biztosítja, nem avatkozik fizikai erővel szellemi igazságok csatájába, mert azt nem lehet fizikai erővel eldönteni. A kereszténység szellemi megújulására van szüksége.

HASZID TÖRTÉNETEK

A száműzetés ünnepe

Jichák Ejzik rabbi a Szentföldre akart utazni, hogy ott letelepedjen. Sem fiainak, sem barátainak nem sikerült lebeszélniük erről a tervről. Ekkor azonban különös dolog történt.

A peszách első napját követő estén a caddik, miután magára öltötte a hétköznapi tallitját, az imaházba ment. A Tizenhét éves imájának elmondása után ott maradt állva, de nem kezdte el a zsoltókat, a gyülekezet pedig csodálkozva és türelmesen várakozott, hiszen soha ilyesmi eddig nem történt. Csak kis idő elteltével fogott bele a zsoltórokba, és mint mindig, most is nagyon átszellemült volt. Étkezés közben aztán a következőt mesélte: – A ma esti imánál teljesen elhagyott a lelkierőm, ráadásul a hétköznapi tallitomat vettem föl. Nem tudtam elképzelni, mit tett velem Isten. Végül aztán megvilágosodott elöttem: minthogy Izrael országába szándékoztam menni, elvesztettem a kapcsolatot a második ünnepnap szentségével, amely csak a száműzetés országaiban létezik, és így továbbra is a hétköznapi maradtam. Akkor elmémben mindent mérlegre tettem, és úgy határoztam, hogy nem mondok le erről a szentségről, hanem föladom a Szentföldre költözés gondolatát. És ekkor megint visszanyertem a lelkierőmet.

És bár Jichák lemondott Izrael országáról, lelki szemei és szíve mindig arra járt. Cfat (Safed) szent városában imaházat építtetett, amelyet róla neveztek el. Azóta szokta mondani, hogy imája ezen az úton jut föl az égbe. Azt is mesélte, hogy a reggeli ima előtt minden nap kirándulást tesz a Szentföldre. És ha a *Zohár* könyvében valamelyik passzus értelmébe rejtve maradt előtte, csak arra a perselyre hajtotta a fejét, amelybe a csodatévő Méir rabbi nevében gyűjtött adományokat tettek a Szentföld számára, és amely mindig ott volt az asztalán, mely szerint: „Bölcsész tesz Izrael országának levegője”, és már meg is nyíltak számára a fény kapui.

(BUBER, Martin: *Haszid történetek*. Atlantisz, Budapest, 1995. pp. 249)

BETEKINTŐ

Magyarországi leckék

2. lecke:

Szélesítsük látóköreinket!

A második leckének szintén Évike a forrása. A lecke azokról a nézetekről szól, melyek önmaguk korlátai is egyben, s melyeket jól illusztrál a következő történet:

Néhány hét/hónap leforgása alatt Évike összebarátkozott egy fiatalasszonnyal, akivel azon a játszótéren ismerkedett meg, ahová a gyerekeiket vitték játszani. Beszélgetés közben Évi számára kiderült, hogy nagyon más politikai nézeteket vallanak. Évi eleinte ezt figyelmen kívül hagyta. Időnként volt köztük némi feszültség, de kapcsolatban maradtak, a gyerekekről beszélgettek, az időjárásról, kulturális eseményekről és bármiről, kivéve a politikát – különösen arról nem, hogy a kormánynak MINDEN állampolgárával szemben kötelezettségei vannak. Nem sokkal később ez a hölgy meghívta Évit egy „csajos” kiruccanásra és ottalvós bulira. Mindkettőjükre ráfért egy kis kikapcsolódás a gyerekek nélkül.

Évike örült a meghívásnak, de izgult is egy kicsit. Elhatározta, hogy ha szóba kerül a politika, elmondja, amit gondol. A találkozózt megelőző este Évi olyan nyugtalan volt, hogy bátorságért imádkozott, és azért, hogy gondolatai rendeződjenek.

Persze a téma szóba került, az fiatalasszony Évit a munkájáról kérdezte. Évi elmesélte, hogy menekültek segítségével foglalkozik, és beszélt a kialakult helyzetről is. Meglepő fordulatnak tűnt, és a hölgy azt mondta, hogy néha lelki-furdalása van amiatt, ahogy a menekültekkel bánnak, de legtöbbször megpróbál nem figyelni ezekre az érzésekre. Ez a beszélgetés megnyitotta számára a lehetőséget, hogy ő is aktívan részt vegyen a menekültek segítségében.

Ez a történet eszembe juttat néhány dolgot. Először is azt, hogy általában a „liberális médiát” nézem, hallgatom. A New York Times címlapját böngészem, a Seattle Times-t olvasom (online is), reggel az NPR reggeli adását hallgatom, és a már megszerkesztett hírek korában élve* olyan hírcsatornáim vannak, melyek különféle forrásokból válogatott, az én érdeklődésemnek megfelelő hírekkel látnak el. És persze az „Elnök emberei” epizódjaival szórakoztat magam (Hol van Martin Sheen, amikor szükségünk van rá?). Ez végül oda vezet, hogy csak azoknak a

híreknek és aktuális eseményeknek szentelek figyelmet, amelyek a már amúgy is kialakult véleményemet támasztják alá.

Hasonlóképpen, olyan emberekkel veszem körbe magam, akik abban hisznek, amiben én is. Nem tudom, önök hogy vannak ezzel, de nekem csak kevés olyan barátom van, ha van egyáltalán, aki Trumpra szavazott. Egyszerűen nem nagyon érintkezem „azokkal az emberekkel”. Miközben mindez természetesen alakul így, könnyű demonizálni őket. Tendencia, hogy az interneten keresztül „üvöltözünk” velük. Ez azonban sehová nem vezet, és nem segíti a véleménycsere-t vagy azt, hogy a közhangulaton javítsunk.

És ez eljuttat a második alapelvhez. Ha tényleg fontos nekünk, hogy terjesszük eszméink jó hírét, ki kell érdekelniük a jogot, hogy megosszuk azokat. És ez kapcsolatokat jelent. Azt jelenti, hogy meghallgatjuk a másikat – többször, mint ahányszor mi beszélünk. Azt jelenti, hogy mások megértése fontosabb, minthogy megértessük magunkat. Ahhoz, hogy beszélni tudjunk a hitünkről, szükséges a bizalom egy szintjére eljutnunk.

Ez pedig számomra személyes próbatétel. Miközben azt állítom, hogy értékelem a sokszínűséget, olyan emberekkel veszem magam körül, akik nagyon hasonlóan gondolkodnak, mint én. Olyan információforrásokat keresek, amelyek megerősítenek a véleményemben. Hogyan találhatnék olyan embereket, akik esetleg szeretnének kapcsolatba kerülni velem, de másként hisznek, mint én? Mielőtt mindent alkalmazom saját életemre, komolyan és kreatívan át kell gondolnom. Amit biztosan tudok, az az, hogy ha ordítunk egymással – szó szerint vagy képletesen, az interneten keresztül –, az sehová sem vezet. Attól, hogy üvöltöznék velem, még nem fogom megváltoztatni a véleményemet.

Frank Kline
USA
(fordította: KKS)

*Valaha voltak országos hírszerkesztők, olyanok, akiket a társadalom nagyobb része tiszteletben tartott (ilyen volt

„A természet hatalmas, az ember parányi, ezért aztán az ember léte attól függ, milyen kapcsolatot tud teremteni a természettel...” (dr. Szent-Györgyi Albert)

például Walter Cronkite/ a CBS News amerikai televízió egykori legendás riportere/). Most, hogy egyre rövidebb a hírciklus, és egyre nő a nyomás, hogy az olvasók és nézők jelentette bevétel növekedjen, sok információforrás a közönség kiszolgálására koncentrál. „Minél több a vér, annál nagyobb a nézettség” – ami a helyi TV híradóra mindenképpen igaz. Sokan használjuk az Apple News, Flipboard, és más hírcsatornákat, melyek segítségével kiválaszthatjuk a hírforrásainkat és a témákat, amelyek érdekelnek minket. Külső közvetítő hiányában hajlamos vagyok olyasmit olvasni/hallgatni, ami alátámasztja saját elképzeléseimet,

ahelyett, hogy új dolgokat tanulnék. Nem hiszek az „objektív” forrásokban, amelyeket ezekben a posztmodern utáni időkben zsákutcának tartok. Mégis, hogyan tudnék más perspektívákat beépíteni saját információs bázisomba? Melyek vezetnek fejlődésemhez és ahhoz, hogy olyan kapcsolatokat építhessek, amelyekben tőlem eltérő véleményeket ismerhetek meg?

**Facebook barátom, Andy Yardy egyik blogbejegyzésében ad néhány ötletet ezzel kapcsolatban: <http://frombluedot.cKorom/9-ways-cross-cultural-experience-back-yard/>

EGYHÁZUNK HÍREI

A Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség elítéli az új menekültügyi szabályozást

A 2017. március 20-án kihirdetett, és március 28-án hatályba lépett, a határőrizeti területen lefolytatott eljárás szigorításával kapcsolatos egyes törvények módosításáról szóló 2017. évi XX. törvény^[1] értelmében a legálisan menedéket kérőket automatikusan a röszkei határnál lévő tranzitónákba zárják. Őrizetbe kerül tehát minden menekült; beleértve a gyerekeket, az időseket, valamint azokat is, akik eddig nyitott táborban vagy magánszálláson várták a menedékjogi kérelmük elbírálását.

Álláspontunk szerint az új menekültügyi szabályozást súlyosan jogtörőnek tartjuk. Ezért – csatlakozva ahhoz a 6 civil szervezethez, akik március 24-én Székely Lászlóhoz, az alapvető jogok biztosához fordultak^[2] – úgy véljük, hogy a jogszabálymódosítás sérti az Alaptörvény vonatkozó rendelkezéseit, és nem veszi figyelembe Magyarország nemzetközi jogi kötelezettségeit.

Mélységesen aggasztó, hogy ma Magyarországon egy olyan jogszabály van hatályban, amely nem csupán teljes mértékben ellentétes az uniós joggal és az Európai Emberi Jogi Egyezményvel, de humanitárius szempontból is embertelen. Nem szemlélhetjük tétlenül, hogy a menedékkérők igényeinek egyéni elbírálása helyett tömegesen és minden indoklás nélkül fogva tartásuk őket, mintha bűnözők lennének. Ne feledjük, ezek azok az emberek, akik a magyar jogszabályok szerint előírt legális módon kérik a menedékkérelmük elbírálását; a magyar állam mégis „börtönnel” jutalmazza őket.

Felszólítjuk az Országgyűlést és az érintett hatóságokat, változtassák meg az ok nélkül szigorított és emberségünket is fel számoló törvényt!

Dr. Iványi Gábor elnök
Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség
Oltalom Karitativ Egyesület
Wesley János Lelkészképző Főiskola

T.:06-1/577-05-10, Fax:06-1/577-05-17
E-mail: ivanyigabor@ujlf.hu
Cím: 1086 Budapest, Dankó u. 11.

www.metegyhasz.hu
<https://www.facebook.com/metegyhasz/>

[1] https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A1700020.TV&timeshift=fffff44&xtreferefer=00000001.TXT

[2] http://artemisszio.blog.hu/2017/03/24/level_az_alapveto_jogok_biztosanak

ÉLET ÉS IRODALOM

Száz éve halt meg Tömörkény István

Ilia Mihálynak

Steingassner Istvánként anyakönyvezték Cegléden, de Tömörkény István néven lett országosan ismert író Szegeden. Az ember a nevét örökölni szokta, csak költőtől fogadjuk el természetesnek, hogy ebben is maga döntsön. Mert a választott név nem egyszerűen a költői életmű része, hanem születésének majdhogyanem első biztos jele (Petőfi, Tömörkény, Örkény).

A tehetős vendéglőscsaládba született Steingassner István élete úgy alakult, hogy – a szegedi piarista gimnáziumban, majd a makói református algimnáziumban töltött ígéretes diákévei után, még mielőtt érettségizhetett volna – apja vállalkozásának kudarca miatt korán a maga lábára kénytelen állni, patikusai képesítést szerez, patikussegédként keresi kenyerét, közben amatőr újságíróként szegedi lapoknak dolgozik. Besorozott katonaként Boszniában, Erdélyben, végül Bécsben szolgál összesen 3 évet. Életútja ekképpen a társadalom alsó fertályáról indul újra, és csak leszerelése után kezd emelkedni: a Szegedi Híradó, majd a Szegedi Napló munkatársa, 1899-től a városi könyvtár és múzeum őre, 1904-től haláláig igazgatója.

Így lett Tömörkény Szeged „szabad királyi város” társadalmának különböző rétegeiben járatos. A „szabad” jelző nem egyszerűen a hivatalos titulus része, itt a városi polgár vagy a város pusztáján élő paraszt, ha szegény is, szabad, és tudatában van méltóságának. Ez a szellem hatott folszabadítólag a nógrádi dzsentrivilágból idejött Mikszáthra is, néhány évvel Tömörkény írói színrelépése előtt. A város különböző rétegeinek összekötő közege pedig nem volt más, mint az ízes szögedi nyelvjárás, amit anyanyelvükként beszéltek az Alsó- vagy Felsőtanya parasztjai, meg a Város „nadrágos” urai is, bár más-más regiszterben. Igaza van Emil Ciorannak, ennek az élete nagyobbik felét francia emigrációban leélő román filozófusnak, hogy „az ember nem egy országban lakik, hanem egy nyelvben. Ennyi a haza, semmi más”. Tömörkény máig ható írásművészetének titka a szögedi nyelvjárás e két regisztere közti ütköztetésben keresendő. Észreveszi, hogy az iskolázottak nyelvbe minduntalan belebotlik a kevésbé iskolázottak vagy éppen iskolázatlanok „más srófra járó” gondolkodása és nyelve, vagy emezeké amabba. Ez az ő sajátos humorának (és költészetének) forrása. Mielőtt néhány példával illusztrálnám állításomat, megjegyzem, hogy az őzés néven emlegetett és számon tartott szögedi nyelvjárásnak talán nem is ez – a dunántúli nyelvjárások ún. zárt ě-je helyett használatos ö – a legfőbb, főként nem az egyetlen sajátossága, hanem leginkább a beszéd „duktusa”, a szöveg vonalvezetése, amint a következő példák mutatják is majd.

Elsőül hadd hozzam Tömörkény címadó tehetségét a „Vízenjárók” példáján, amikor a hajósokra utaló jelző mögött-fölött ott „lebeg” finoman-fátyolosan, ráadásul még ironikusan is a bibliai Jézus alakja. Ez a metaforikus címadás költészeti esszencia.

A birtok, melyhez ez a néma pusztta tartozik, külön nyugdíjtörvénnyel gondoskodik az előregedett emberei felől, s a béres vagy lovascsósz, magtáros vagy tehenes, juhász vagy gulyás, ha a kenyere javát megette, és az életének nagyobbik részét a föld szolgálatában eltöltötte, nem jut ebrúdra, hanem kijár neki a nyugdíj, köznyelven gyugdíj. Azért gyugdíj, mert a népnyelv nem tűri a csinált úri szavakat. S ha már mást nem tehet velük, legalább csavar rajtuk egyet.

A gyugdíj pénzben, búzában, rozsbán, kukoricában jár, fertályesztendőnkint adódik, s a nyugalmazott juhászné azért viszi most az üres zsákokat a major felé, hogy ott majd a magtáros a gyugdíjat belegyugja a zsákba. (Külső öregek, 1916)

Nincs az a tudós meghatározás, ami ennél a rövid eszmefuttatásnál pontosabban el tudná magyarázni, mi is a népetimológia, a népies szómagyarázat lényege.

A nagy háború második évében öreg katonák vitatkoznak a kocsmában arról, mikortól számítódik a nagyheti böjt:

No, de most éppen jó helyre jutottatok a beszéddel. A vallás. A talián püspök, a francia püspök, a belga püspök, meg a többi vadkácsanyelvű püspök mind azért imádkozik, essön ránk a fészkes fene csóstitül. Azt akkor még arról veszekedtek, hogy mikor van a zabálás nap. Ne beszéljétek itt vallásról, nem ide való az, inkább igya ki mindönki a sörét, aztán gyerrünk, mert fél kettőkor állni köll. Összevissza van kavarodva már amúgyis annyira a sok vallás, hogyha az Úrjézus lejönne mögint a földre járnai, nem találná mög köztük, hogy melyik az övé. Már hogy az a bizonyos.

„A gondolat félénk madár, akkor röpdös az emberre, amikor akar, és leginkább csak az egyszerűséget, a csöndet és az elnémulást kedveli.”
(Tömörkény István: Két ló bitangásban)

Erre kis csönd támad. Az emberek elmélyedve hallgatnak. Egy csupaszínősz népfőlkelő csendesen mondja,

– Ne okoskodjatok. A vallás olyan, mint ez a magyar nadrág, aki rajtam van.

Rátámadnak: – Ejnye, János bácsi, hát már így mégse köllene beszélni.

– No – mondja a János bácsi, a szentséges agg csont –, azért az mégis csak úgy van, ahogy én mondom... Mert ide hallgassatok. Ez a magyar viselet, ez az enyim, szép, mert kevés vitéz van rajta. De nézzétek mög az urasági hajdúnak, vagy pedig a megyei huszárnak a nadrágját, az úgy ki van hányva vitézzel, hogy nem is látszik túlle a nadrág. Hát némelyik vallást is úgy kihányták a papok sallanggal, hogy a sallangtúl már nem is látszik a vallás. No.” (Nagycsütörtökön, 1916).

Hát, ennél a vallástipológiánál pontosabban ma csak azért nem lehetne csinálni, mert a vitézkötés kiment a divatból, azaz hogy egyelőre még csak Érpatakra tért vissza olyan mértékben, hogy csak az, aki látja e falu cifra polgármesterét, tudhatja, miről beszélt Tömörkény.

Pali fékezhetetlen legény volt idehaza, ivott, káromkodott, verekedett. A házasság, de még a katonaság sem tudta megszelídíteni. Most hadifogoly Szibériában:

Pali ott a nagy idegenségek havas pusztaságán Pál lett. Levele így mondja:

„Szeretett kedves párom! Isten áldjon mög Rózsai, engöm is áldjon mög az Isten. Az Isten áldja mög az olvasót is. Miháj sógorral nem tudom, mi lött, mert mellettem csapta fejbe a srápnél. Szeretnék bőti lönni, hogy hozzád ezön a kártyán eljuthassak. Ha valaha ebből a Szibiriából hazajutok, nem iszok, nem káromkodok. Továbbá sürgönyözzél, hogy lássam a kezed írását.

[...]

Rozál olvassa:

– Szeretnék bőti lönni, hogy hozzád eljuthassak. Nem iszok, nem káromkodok... Fölségös Isten, mérhetetlenök az intézködéseid.” (Pali-Pál, 1916)

Inter arma silent Musae – lehet, de az ember vágyakozása párja után annál erősebb háború idején, amikor a szerelem áhítatos költőt képes csinálni még a legvadabb bicskás legényből is. Ezt tudhatjuk meg Tömörkénytől, aki a legkisebb írásjelben is fölfedezi nekünk a poézist.

Simoncsics Péter

HÍRMOZAIK Március 18-án Bolzanóban Angelo Amato bíboros, a Szentek Ügyeinek Kongregációja prefektusa boldoggá avatta Josef Mayr-Nussert, aki 1945-ben egy Dachau felé tartó vagonban halt meg, miután megtagadta, hogy hűséget esküdjön Hitlernek. Házas volt, egy kisfiú édesapja. Mayr-Nusser az Actio Catholica elnöke volt Trento régióban és a Páli Szent Vince Társaság tagjaként a szegényeket szolgálta. Az Actio Catholica elnevezésű mozgalom olyan bátor fiatalokból állt, akik visszautasították a nemzetiszocializmus eszméit. Mayr-Nusser akkor volt képes nemet mondani, amikor mindenki más igent mondott. A Vatikáni Rádió olasz nyelvű adásában a boldoggáavatási ügy egyik posztulátora, Josef Innerhofer elmondta, Joseph Mayr-Nusser legfőbb célja az volt, hogy Jézust szolgálja, különösen a szegényeken keresztül. Beszédeiben bátran hangsúlyozta, hogy egyetlen vezér, „Führer” létezik csupán, Jézus Krisztus, egyedül őt kell követnünk. Nem nagy dolgokat akart véghez vinni, azt tartotta fontosnak, hogy egyszerűen, keresztény módon szolgáljunk ott, ahol vagyunk: a családban, a munkahelyen, a szabadidőnkben. Amikor a náciok azt kérték a besorozott katonáktól, hogy esküdjenek hűséget, ő nem volt hajlandó erre. A kapitány nem értette: „De te nem vagy száz százalékbán náci?” „Nem, nem osztom ennek a pártnak a vezérelveit” – válaszolta. Egyik társa erre így felelt: „Én is aktív keresztény vagyok, de nem hiszem, hogy az Úr arra kényszerítene, hogy visszautasítsam az esküt. Mi lesz veled aztán? Megölnek, a feleségednek nem lesz többé férje, a fiad elveszíti az apját, a háborút pedig nem állítod meg úgysem.” Erre ő így válaszolt: „Ha senkinek nincs bátorsága felállni és elmondani, hogy ez nem helyes, akkor nem változik semmi.” Mayr-Nussert elítélték, majd Dachauban szállították. Az utat azonban nem élte túl, Erlangenben holtan találták a vagonban: egy rózsafüzér, egy misekönyv és egy Újszövetség volt nála. A posztulátor elmondta, Mayr-Nusser olvasott ember volt, tudta, mi történik a világban, és elmélyült a hitében. Ez az egyik dolog, amit megtanulhatunk tőle: tájékozódjunk, hogy mi történik a világban, és ismerjük a hitünket is, hogy képesek legyünk döntéseket hozni. A másik, hogy legyen bátorságunk az árral szemben menni, nem a divatot, hanem keresztény lelkiismeretünket követni, hogy tudjunk más utat választani, mint a többség.

(Forrás: Magyar Kurír)

EGYPERCES ÁHÍTATOK

Egyperces áhítat minden napra

Április 1. szombat

„... azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében boldogok, hogy megszegyentse a bölcséket, és azokat választotta ki az Isten, akik a világ szemében erőtlének, hogy megszegyentse az erőseket...” (1Korintus 1,27)

Az lenne logikus – és a világban a szakembereket kereső vállalkozások ezt is teszik –, hogy a jelentkezők közül a legjobbak, a legmegfelelőbbek kerüljenek a megbízó közelébe. Velük lehet a haszon reményében jól együtt dolgozni. Ugyanez áll Isten országára is. Valljuk be, sokszor sóhajtozunk, bárcsak több híres és gazdag ember csatlakozna hozzánk, hogy az emberiség számára ez a mi szent nagy ügyünk vonzóbb, s munkánk meggyőzőbb legyen. Isten azonban senkiről nem mond le, és bizonyítani szeretné, hogy a lenézettek gyakran tisztábban értik, és hűségesebben szolgálják az ő elképzeléseit.

Április 2. vasárnap

„... ilyen főpapra volt szükségünk, aki szent, ártatlan, szeplőtlen, a bűnösöktől elkülönített, és az eget fölé emeltetett. Neki nincs szüksége arra, mint a főpapoknak, hogy naponta mutasson be áldozatot, előbb a saját bűneiért, azután a nép bűneiért. Mert ő ezt egyszer s mindenkorra megcselekedte, amikor önmagát adta áldozatul.” (A zsidókhoz írt levél 7,26-27)

Az ókori Izrael főpapja azért mutatott be először önmagáért áldozatot, mert hangsúlyozni akarta a nyilvánosság előtt, hogy ő is bűnös, és önmagán kezdi a bűnért való engesztelő áldozat nélkülözhetetlen szertartását. Ami Jézussal történik, az annyiban több, hogy ő nem saját bűneiért, hanem az emberiség magára vett vétkeiért lett áldozat, s nem más bárányt vagy egyebet állított önmaga helyett, hanem saját személyében jelent meg az Örökkévaló Bírónak a trónja előtt, hogy kiharcolja felmentésünket. Megigazulásunk kulcsszemélye Ő.

Április 3. hétfő

„Ne félj, férgecske Jákób, maroknyi Izrael, én megsegítlek, szól az Úr, a te megváltód, Izraelnek Szentje!” (Ézsaiás 41,14)

A próféta bírál és vigasztal is. A kicsi, kiszolgáltatott – a szomszédos nagyhatalmak harapófogójába került – Izrael bizony Ézsaiás korában is bátorításra szorul. Lehet-e annál

többet ígérni ott, ahol vagy Egyiptom, vagy Asszíria számíthat csak szövetségesnek, mint hogy az jön segítségül a megtámadottnak, aki az említett kiszámíthatatlan nagyhatalmak felett áll. Ő az Úr, aki soha nem hagyja veszni népét.

Április 4. kedd

„De Sion ezt mondta: Elhagyott engem az Úr, megfélekedeztem rólam az én Uram! Megfélekedezik-e csecsemőjéről az anya, nem könyörül-e méhe gyermekén? Ha mások megfélekednének is, én nem feledkezem meg rólad! Íme, tenyerembe véstelek be, szüntelen előttem vannak falaid.” (Ézsaiás 49,14-16)

Isten népének a minap kezdett vigasztalása koránt sem sima ügy. A hétköznapi hívő emberek úgy érzik, az Úr figyelme mégis elterelődött róluk. A próféta egyszerű érvet hoz fel, amikor az anyjára utalt csecsemő kiszolgáltatottságára mutat. Elképzelhető-e, hogy a gondos szülő megfélekedne az újszülöttről? Ha ez valami drámai ok miatt netán előfordulna is, az Úrnál ez elképzelhetetlen. Zavarba ejtő szokás, hogy egyesek szerelmük, szeretteik nevét magukra tetováltatják. Mintha ilyet állítana Istenünk, hogy Ő is hasonlóan tesz velünk. Miért képzelnénk, hogy megfélekedett rólunk?

Április 5. szerda

„Azt kérdelem tehát: Elvetette Isten az ő népét? Szó sincs róla! (...) Isten nem vetette el az ő népét, amelyet eleve kiválasztott.” (Róma 11,1-2a)

A testi Izrael elleni harc a kereszténységen belül nagyon korán elkezdődött. Még csupán az első század felénél járunk, és Pál (akit joggal tekinthetünk a pogány misszió atyjának) máris kénytelen levelet írni Rómába, mert nem akarják megtérni a gyülekezet soraiban az alapító, zsidó származású keresztény testvéreket. A helyzet azóta – szégyenszemre – csak rosszabbodott, s bizony a történelem leggyalázatosabb eseményében, a holokausztban a keresztény egyház – tehetetlenségével, sőt, gyilkos együttműködésével – megbocsáthatatlan szerepet játszott.

Április 6. csütörtök

„Ha azonban az ágak közül egyesek kitörtettek, te pedig vad

Az aranybulla eredeti jelentése: az az arany függőpecsét, mely III. Béla óta a magyar királyok fontosabb okmányain volt. Aranybulla néven azt az aranypecsétes szabadságlevelet értjük, amellyel II. András magyar király 1222-ben helyreállította és újabb intézkedésekkel bővítette Szt. István király alkotmányát. A nevezetes törvénygyűjtemény évszázadokra rögzítette a királyi birtokon lakó népesség jogait és a nemesi kiváltságokat.

olajfa létedre beoltattál közjűk, és az olajfa gyökerének éltető nedvéből részesültél, ne dicsekedj az ágakkal szemben. Ha mégis dicsekszel: nem te hordozod a gyökeret, hanem a gyökér téged.” (Róma 11,17-18)

Folytassuk a tegnapi megkezdett gondolatsort. Izrael és a Biblia első kötetében adott isteni kijelentés nélkül az Újszövetséggel, és egyáltalán, törekvéseinkkel nem tudnánk hová kötődni. Szükséges tehát újra és újra tudatosítanunk magunkban, hogy az Úr a megváltás gondolatát, az elvesztett világ iránti szeretetét, az üdvösség, az örök élet, a bűnbocsánat drága evangéliumát az ő választott népe által tette számunkra is elérhetővé, közkinccsé. Legyen áldás Izraelen is ezért a csodálatos ajándékért!

Április 7. péntek

„Izrael fenséges Istene nem hazudik, és nem is bán meg semmit, mert nem ember ő, hogy bármit is megbánjon.” (1Sámuel 15,29)

A mára, a maga eredeti drámaiságában alig feldolgozható történet lényege, hogy Saul, az első zsidó király parancsot kap az Úrtól (a pusztai migrációja alatt kiszolgáltatott és elgyengült Izraelt megtámadó) Amálek megbüntetésére. A megbízás a teljes Istennek szentelésről szól, de a kísértésbe esett király, és nyomában a nép, átértelmezi a Mindenható utasítását anyagi és diplomáciai szempontokat érvényesítve. A kérdés a hívő ember számára mindig ez: átértelmezhető-e Isten világos erkölcsi parancsai, melyek olykor rövidtávú számításainkkal ütköznek? Gyors válaszunk az, hogy nem, de valljuk be, nem kis harcot kell folytatnunk önmagunk ellen a győzelem érdekében.

Április 8. szombat

„Az Úr minden ösvénye szeretet és hűség azoknak, akik megtartják szövetségét és intelmeit.” (Zsoltárok 25,10)

Mielőtt megbántva számon kérnénk az Úr hűségét, melynek nyilvánvaló jeleit olykor nélkülözni véljük, becsülettel meg kell vizsgálnunk, hogy azok közé tartozunk-e, akik megtartják az Ő szövetségét és komolyan veszik intelmeit. Szeretete és hűsége ott tud kibontakozni, ahol a mi részünkről is egyértelmű igazságának és értékeinek az elfogadása.

Április 9. (virág)vasárnap

„Örvendj nagyon, Sion leánya, ujjongj, Jeruzsálem leánya! Királyod érkezik hozzád, aki igaz és diadalmas, alázatos, és számaron ül, számarcsikó hátán.” (Zakariás 9,9)

Izrael kicsi ország volt. Királyai is egyszerű földműves vagy állattartó családokból származtak. Nem volt szabad elfelejteniük, hogy nem egy másik bolygóról, valamilyen isteni magasságból, hanem az emberek közül jutottak a dicsőség magaslataira. A virágvasárnap ujjongásban az is

nyilvánvaló, hogy a bevonuló Messiásban ezt a közülünk valót, bennünket megértő, és tőlünk el nem szigetelődő, minket soha ki nem használó, és az elnyomás helyett a teljes odaadást válaszoló „királyt” ismertük fel.

Április 10. hétfő

„Emeljétek föl fejeteket, ti, kapuk, emeljétek föl, ti, ősi ajtók, hogy bemehessen a dicső király! Ki az a dicső király? A Seregek Ura, ő a dicső király! (Szela.)” (Zsoltárok 24,9-10)

A dicső király méltó fogadtatást érdemel. Nem zárjuk be előtte a kapukat, sőt ha kell, megnagyobbítjuk a nyílást, hadd legyen nyilvánvaló, hogy kivételes áldás számunkra érkezése. Nem legyőzött ellenségnek tekintjük magunkat, hanem semmihez nem hasonlítható megtiszteltetésként éljük át jövetelét. Az Úr érkezik. Zárt ajtókra talál, vagy belefogtál már a kapucserébe?

Április 11. kedd (pészach)

„Mózes ekkor összehívta Izrael összes véneit, és ezt mondta nekik: Menjetek, vegyetek magatoknak jubokat nemzetségenként, és vágjátok le a páskát. Vegyetek egy köteg izsópot, mártásot az edényben levő vérbe, majd kenjétek az edényben levő vérből a szemöldökfára és a két ajtófélfára. Senki se menjen ki közületek reggelig a háza ajtaján. Amikor átvonul az Úr, hogy megverje Egyiptomot, és meglátja a vért a szemöldökfán és a két ajtófélfán, akkor kihagyja az Úr azt az ajtót, és nem engedi, hogy bemenjen a pusztító a ti házaitekba, és megverjen titeket is.” (2Mózes 12,21-23)

A keresztény húsvét eredetét adó zsidó pészach az egyiptomi rabság utolsó döntő mozzanatáról szól. Maga az ünnepi név *elkerülést* jelent. A halál angyala nem lépett be azokba a házakba, melyek kapuján látható volt az áldozati bárány vére. A bűn miatt veszélyeztetett világban élünk, kiszolgáltatottak vagyunk. Nem tudjuk megvédeni lelkeinket, családunkat, nincs reményünk az értelmes jövőre, üdvösségre. Isten azonban megmutatja a menekülés útját azok számára, akik elfogadják a megrendítő jelet, az önfeláldozás és felülmúlhatatlan szeretet vérvörös lenyomatát. Választanunk kell! Valaki számára nevetséges, primitív a kiútnak ez a formája. Aki azonban élni akar, az alázattal és hálával elfogadja.

Április 12. szerda (pészach)

„Az első hónapban, a hónap tizennegyedikén estefelé van az Úr páskája. Ennek a hónapnak a tizenötödik napja pedig az Úr kovásztalan kenyereinek ünnepe. Hét napig kovásztalan kenyeret egyetek. Az első napon tartsatok szent összejövetelt. Ne végezzetek semmilyen foglalkozáshoz tartozó munkát. Hét napon át mutassatok be tűzáldozatot az Úrnak. A hetedik napon tartsatok szent összejövetelt, ne végezzetek semmilyen foglalkozáshoz tartozó munkát.” (3Mózes 23,5-8)

Három fontos dolog is a szemünkbe ötlük az első pészach nyomán ünneppé tett szent esemény előírásai közül. Az egyik, hogy a nyomorúság eledelét kell fogyasztanunk. Ez a „szűk kenyér” nemcsak a rabszolgák szegénységére utal, hanem mindig ébren tartja bennünk az együttérzést azok felé, akik még vagy éppen újra nem élhetnek szabadságukkal, és az azt egyértelművé tevő bőséggel. A másik, hogy szent összejövetelt kell tartanunk. Ez gyülekezeti, közösségi esemény. Nemcsak egyesek, hanem valamennyiünk felszabadulására emlékezünk. A harmadik elvárás, hogy tegyük félre legalább erre az időre összes anyagi, pénzkereseti, gazdasági mohóságunkat, és azt az igyekezetünket, hogy a gazdagodásban szüntelenül győzni akarunk versenytársaink felett. Ha így járunk el, átélhetjük, hogy az Úr velünk ünnepel.

Április 13. csütörtök (pészach)

„Kovásztalán kenyeret kell enned hét napon át, és ne lássanak nálad kovászos kenyeret. Még csak kovászt se lássanak sehol a területeden. És mondd el fiaidnak azon a napon: Amiatt történik ez, amit az Úr cselekedett értünk, amikor kijöttünk Egyiptomból.” (2Mózes 13,7-8)

Ma két újabb fontos üzenettel gazdagodik ünneplésünk. Az egyik a kovász eltakarításának kötelezettsége. Ez az „élelmiszeradalék” amúgy nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a liszt alapú készítményeket a maguk igazi finomságában élvezhessük. A kovász természete azonban, hogy az erre érzékeny dolgokat megerjeszti, alapjaiban változtatja meg. Ezért ez a szer most átmenetileg a bűnnek a szimbólumává lesz. Időről időre nagytakarítást kell végeznünk gondolatainkban és magunk körül is, hogy eltakarítsuk mindazokat a dolgokat, melyek élvezetesek és örömet okoznak, de mégis elválasztanak Urunk örökkévaló üzeneteitől. A másik tanítás, hogy apáról fiúra, szülőről gyermekre beszélnünk kell életünk rabságban töltött háttéréről, kudarcainkról, bűneinkről és arról is, hogy az Úr szabadulást szerzett. S ezt nemzedékről nemzedékre, mindenkinek magának, személyesen meg kell erősítenie.

Április 14. (nagy)péntek (pészach)

„Jézus, emlékezzél meg rólam, amikor eljössz a te királyságodba! Jézus így felelt neki: Bizony mondom neked, ma velem leszel a paradicsomban.” (Lukács 23,42-43)

Emberek legmélyebb vallomásait hallhatjuk az egészen bizonyos halál, a haldoklás visszafordíthatatlan pillanataiban. Az egyik azt akarja, hogy az Úr bizonyítsa iránta való jóságát az által, hogy nem kell átmennie a halál szörnyűsége hasadékn. A másik felismeri, hogy minden reménye abban van, akinek a rá való emlékezése az üdvösséget és a vigasztalást jelentheti számára. Egy napon mindannyian belépünk ebbe a szorosba, ahonnan nincs visszafordulás.

Rajtunk múlik, milyen „utolsó mondatokat” fogalmazunk meg a magunk számára.

Április 15. (nagy)szombat (pészach)

„...kihozlak sírjaitokból, én népem! Lelkemet adom belétek, életre keltek, és letelepítelek benneteket a saját földetekben. Akkor majd megtudjátok, hogy én, az Úr, meg is teszem, amit megmondtam – így szól az Úr.” (Ezékiel 37,12-13)

A próféta látomásban jut el az elesettek völgyébe. Isten akaratára – a próféta szó ereje által – a szétszóródott csontokból elindul a feltámadás hihetetlen folyamata. Csak Isten teheti ezt meg, csak Ő adhat értelmes folytatást, akkor, amikor a halál látszólag mindent lezárt már. Isten szeretete és hatalma a mi jövőnk záloga. Nem a feltámadás felfoghatatlan fényében, hanem Istenben, az ő felülmúlhatlan szeretetében és igaz ígéreteiben hiszünk.

Április 16. (húsvét)vasárnap (pészach)

„Miért keressétek a holtak között az élőket? Nincsen itt, hanem feltámadt.” (Lukács 24,5b-6a)

Húsvét hajnalán, Jézus sírjában hallják a rémtült asszonyok az angyalok fenti szavait, melyek a szűk sziklaodún és az időn túl is valamennyiünket megérintenek. Arra vagyunk képesek, hogy „életben tartsuk gyászunkat”, pedig az élők közt kellene keresnünk az élet Urát, és mindazokat, akiket az ő szeretete valaha megérinthetett. Egy helyütt az apostoli bizonyoságtétel (Róma 14,9) egyenesen ezt állítja: azért támadt fel, „hogy mind a holtakon, mind az élőkön uralkodjék”.

Április 17. (húsvét)hétfő (pészach)

„Ha elesik valaki, nem kel e föl? Ha helytelen útra tér, nem fordul-e vissza?” (Jeremiás 8,4)

A feltámadás hatalmas üzenete nem csupán a fizikai valóságára korlátozódik. Ki kell jelentenünk, hogy a szellemi és lelki világban végbemenő megújulás csodája vetekszik azzal, amit az anyag Isten akaratából átélhet. Megkérdezzük, hogy az antiszemita sok évszázados bűneinek a csúcса, Auschwitz után lehetséges-e a tisztességre ébredés. Bizony, akik a valódi becsület mezején buktak el, és a szégyen e tévútjára tértek – így a mi népünk és kereszténységünk is – immár felkelhetnének!

Április 18. kedd (pészach)

„Azon a napon Isai gyökeréhez fognak járulni a nemzetek, mert ő lesz a zászlaja a népeknek, és székhelye dicsőséges lesz. Azon a napon másodszor is kinyújtja kezét az Úr, hogy viszárvására maradjékát...” (Ézsaiás 11,10-11a)

Ézsaiás nem élhette meg jövődölése beteljesülését. De tény, hogy a babiloni fogság után Izrael fiai visszatérhettek az ígéret földjére. Ezt követően azonban újra bekövetkezett

a nemzetek közé való kiűzetés, majd a huszadik század közepén ismét megvalósult az ézsaiási ígéret. De vajon zászlaja lehetett-e „isai gyökere” a népeknek? Igazi, lelki, szellemi központtá válhatott-e Izrael? Ez a beteljesülés talán még előttünk van, de amit Isten ígért, az nem maradhat el.

Április 19. szerda

„Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem a törvényt vagy a próféták tanítását. Nem azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem, hanem hogy betöltsém azokat.” (Máté 5,17)

Az egyik legsúlyosabb bíráló a názáreti Jézussal kapcsolatban, hogy megromtotta a törvényt, és kisebbitette a próféták tanításait. Nem bizonyos, hogy az Úr mindenben azt képviselte, amit tanításaiból a későbbi kereszténység kialakított. Egy bizonyos, hogy nem külsőségeiben és „vallásosságában”, hanem az isteni lényegét tekintve akarta a Mindenható üzenetét megélni és számunkra is közérthetővé tenni.

Április 20. csütörtök

„Mert így szól az én Uram, az Úr: Majd én magam keresem meg juhaimat, és én viselem gondjukat. ... az elveszettet megkeresem, az eltévedtet visszaterelem, a sérültet bekötözöm, a gyengét erősítem, a kövérre és az erősrre vigyázok; úgy legeltem őket, ahogy kell...” (Ezékiel 11,11. 16)

Kiolvasható a próféta üzenetéből egyfajta „isteni bánat” is. A választott nép súlyos, ítéletes időket él meg, „pásztorai” pedig nem képesek ehhez a feladathoz felnőni. Önmaguk védelmére és érdekeire gondolnak, ahelyett, hogy önfeláldozó módon küzdenének a nyájukért. Az ügy azonban ilyenkor sincs elveszve, hiszen igazából az Úr az ő népének pásztora (Zsoltárok 80,2).

Április 21. péntek

„És íme, két vak ült az út mellett, és amikor hallották, hogy Jézus arra megy, így kiáltottak: Uram, Dávid Fia, könyörülj rajtunk! A sokaság azonban rájuk szólt, hogy hallgassanak el, de ők még hangosabban kiáltották...” (Máté 20,30-31)

Sokféle vakság létezik. A szellemi világtalanság egyik formája, hogy egyesek gyűlölik a zsidó népet, ugyanakkor szükségük van arra a szabadító, megváltó, együttérző, fel-emelő áldásra, amit az örökkévaló Isten a názáreti zsidó rabbin, Jézus Krisztuson keresztül közölt a világgal. Adjon az Úr világosságot a vakoknak és bátorságot ahhoz, hogy a tömeghangulattal és -szándékkal szemben is egyértelmű lépéseket tegyenek az élet szabadító fényei felé!

Április 22. szombat

„«Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelked-

ből és teljes elmédből.» Ez az első és a nagy parancsolat. A második hasonló ehhez: «Szeresd felebarátodat, mint magadat.» E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták.” (Máté 22,36-40)

Jézus válasza ez egy kegyes kortárs provokatív kérdésére. A megközelítés jó, nem érzelmi problémáink vannak, ha egyszer csak megértjük, hogy parancsolatot kell követnünk, amikor a másik emberhez fűződő viszonyunkban a tisztességes lépéseket fontoljuk. Jól kell látnunk, hogy a láthatatlan Isten iránti tiszteletünk bizonyítéka mindig a látható embertársal szembeni korrekt magatartásban lepleződik le. A felebarát az a személy, akinek az ügye közvetlenül érint az adott korban, a szóban forgó helyen. Nem egy távoli korban, nem egy másik földrészen, hanem itt és most kérdés, hogy felebarátom-e a zsidósága miatt is szidalmazott üzletember vagy hétköznapi szomszéd, a más nemzetiségű kisebbséghez tartozó vagy a menekült. Isten mindannyiunk mennyei edesatyja. Ne legyünk hitvány testvérek!

Április 23. vasárnap

„Azután vette a poharat, és hálát adva nekik adta, és ezt mondta: Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, a szövetség vére, amely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára. De mondom nektek, nem iszom mostantól fogva a szőlőtőnek ebből a terméséből ama napig, amelyen majd újat iszom veletek Atyám országában.” (Máté 26,27-29)

Rejtélyes szavak, melyek teljes (és főleg mai) értelmét legfeljebb találgathatjuk. Annyi bizonyos, hogy amint hajdan a választott néppel, az Úr velünk is szerződést akar kötni, afféle vérszerződést, melyben nem a mi életünket kéri, hanem a magáét adja elsősorban. Valahányszor tehát közösségben a pohárhoz nyúlunk, arra gondolunk, hogy a majdani mennyei atyai ház elővételezésében most ezt a megállapodást erősítjük meg az egymással szembeni, szeretetben való elköteleződésünk mellett.

Április 24. hétfő

„Ezt mondja a Seregeknek Ura: szeretem Jeruzsálemet és a Siont nagy szeretettel! De nagy haraggal haragszom én a hivalkodó népekre, a kikre kevésbé haragudtam ugyan, de ők gonoszra törtek.” (Zakariás 1,14b-15)

Az Úr angyala azon kesereg, hogy elmúlt a büntetés hetven éve, és mégis, mintha nem született volna feloldozás. A megszólított Mindenható világossá teszi, hogy szeretetének tisztasága és mélysége mit sem változott, és nem az ő engedélye alapján működnek a büntetés eszközeiként változatlanul az Izrael sanyargató hatalmak. A „miért engedi Isten” kérdésre igen gyakran magunkból kiindulva adhatnánk tisztességes választ: Isten nem akarja bántani az ő népét, te miért nem állsz ki mellette?

Április 25. kedd

„Ne rágalmazzatok egymást, testvéreim. Aki testvérét rágalmazza vagy ítélkezik felette, az a törvényt rágalmazza, és a törvény felett ítélkezik. Ha pedig a törvény felett ítélkezel, nem megtartója, hanem ítélőbírája vagy a törvénynek.” (Jakab 4,11)

A rágalom és a könnyű ítélet mindannyiunk egyik erős kísértése. A törvény azonban nem ad erre felhatalmazást egyikünknek sem. Le kell mondanunk erről az „eszközről” akkor is, ha a rágalom, a lejáratás, karaktergyilkosság politikailag, és olykor emberileg „gyümölcsöző” aktivitás. Istennek azonban soha nem tetszik. Ne játszunk el az ő bizalmát, ne szolgáltatassuk ki magunkat az örök vádlónak, aki ezért a magatartásunkért is joggal fog a Mindenható trónja előtt velünk szemben vádat emelni!

Április 26. szerda

„Könyörögve szól a szegény, de a gazdag keményen válaszol.” (Példabeszédek 18,23)

A Biblia tapasztalt bölcselője általános jelenséget figyelt meg. A szegény nem akarja bántani a gazdagot, örül, hogy él, olykor csak pusztá jelenlétével zavarja szerencsésebb és tehetősebb embertársa közérzetét, s ha netán szerény alimizsnát kér, ezt sem az útonálló fenyegetésével teszi. A gazdag pedig ahelyett, hogy elismerné Istentől elvárt kötelezettségét egy ilyen helyzetben, a gyors és tapintatos cselekvés helyett igen gyakran a kioktatást, leckéztetést, sőt néha a fenyegetést választja. Ha módod van rá, adj minden bírálat, sőt kommentár nélkül annak, akinek kiszolgáltottságával és rászorultságával szembesülsz.

Április 27. csütörtök

„Önmagával tesz jót a szeretet embere, a kegyetlen pedig saját magának árt.” (Példabeszédek 11,17)

Egyesek hősnak érezték magukat a vézskorszakban is, ha titkon segítséget nyújthattak az üldözötteknek. Pedig ez az elfogadó részéről volt nagyobb jótett: biztosítani a lehetőséget arra, hogy az embertelenség világában bárki ilyen „olcsón” megőrizhesse saját és a másik ember istenarcúságát.

Április 28. péntek

„Aki azt mondja, hogy a világosságban van, de gyűlöli a testvérét, az még mindig a sötétségben van. Aki szereti a testvérét,

az a világosságban marad, és nincs benne semmi megbotránkoztató; aki pedig gyűlöli a testvérét, az a sötétségben van, és a sötétségben jár, és nem tudja, hova megy, mert a sötétség megvakította a szemét.” (1János 2,9-11)

Olyan világot élünk, melyben a gyűlölet a legmagasabb szintű sikeres kommunikáció szintjére emelkedett. Jellemző közben, hogy az ezért bírálatot mondók megkapják – nem egyszer keresztények részéről –, hogy szavaik mozgatója a köteles tisztelet felelőtlen mellőzése, és egyfajta gyűlölet. Hogyan lehetséges, hogy hívő emberként nem kapunk szívünkhöz azonnal, mikor újabb és újabb csoportok és személyek válnak folyamatosan közellenségé...?

Április 29. szombat

„... tizenkét kapuja... előttük tizenkét angyal, és a kapukra nevek írva, Izrael fiai tizenkét törzsének nevei...” (Jelenések 21,11.12)

János látomásában egy már-már végtelen kiterjedésű és mégis szabályosan zárt „építészeti egység” bontakozik ki. Fontosak a kapuk, sőt az azokon feltüntetett „névtáblák” is. Nem arról van szó, hogy csak azok juthatnak be, akik ezeken az aranylapokon nevesítettek, de az sem mellékes, hogy itt Izrael tizenkét törzse a „közvetett” házigazda. Akiknek bajuk van Isten választott népével, azok keressenek egy másik mennyei hazát...

Április 30. vasárnap

„Hallottam, hogy egy hatalmas hang szól a trón felől: Íme, Isten sátora az emberekkel van, és ő velük fog lakni, ők pedig népei lesznek, és maga Isten lesz velük, és letöröl minden könnyet a szemükről, és halál sem lesz többé, sem gyász, sem jajkiáltás, sem fájdalom nem lesz többé, mert az elsők elmúltak.” (Jelenések 21,3-4)

Csodálatos szavak. Gyászunkban egyedülálló vigasztalással simogatják beteg lelkünket. Most mégis a „népei lesznek” töredéknél álljunk meg. Istennek látszólagos kiválasztása a zsidó nép vonatkozásában nem arról szól, hogy többi teremtményeit nem tekinti gyermekeinek, de Ábrahám, Izsák és Jákob leszármazottai mint a népek elsőszülöttei állnak az élen a család rangsorában. Mi örökös társak lehetünk. Ki az, akinek nem elég ez a csodálatos kegyelem!?

ig

AJÁNLO

FILM

**A hitetlen
(The Believer)**

magyarul beszélő, amerikai dráma, 98 perc, 2001

Rendező: Henry Bean

Szereplők:

Danny Balint – Ryan Gosling

Lina Moebius – Theresa Russell

Curtis Zampf – Billy Zane

Carla Moebius – Summer Phoenix

Guy Danielsen – A.D. Miles

Danny Balint egy agresszív, neonáci, rasszista, skinhead banda tagja, aki éles szavakkal, és brutális tettekkel uszít a zsidóság elleni harcra. Kielezett, lehenyerlő érvrendszerével és vitakultúrájával gyorsan vezérévé válik a bandának, sőt, egy értelmiségiekből álló illegális fasiszta szervezetnek is, ahol beszédeket kell tartania, és meg kell győznie az embereket hitének igazáról. Danynek azonban van egy titka: ő maga is zsidó, hajdani tehetséges jesiva-tanuló. (Megjegyzés: believer=hívő, így és a filmet nézve sincs semmi értelme annak, hogy a film címe „a hitetlen” lett...)

KÖNYV

William Shakespeare:**A velencei kalmár**

(The Merchant of Venice)

(Fordította: Ács Zsigmond)

„Zsidó vagyok. Nincsenek a zsidónak szemei? Nincsenek a zsidónak kezei, életműszerei, tag aránya, érzékei, indulatai, szenvedélyei? Nem ugyanazon táppal él, ugyanazon fegyverekkel sebesítetik, azon kóroknak alávetve, azon irszerektől gyógyulva, ugyanazon tél- s nyártól hűvitve-hevítve, mint a keresztény? Ha megszurtok, nem vérzünk-e, ha csiklandotok, nem nevetünk-e? Ha megmérgeztetek, nem

halunk-e meg? S ha bántotok, ne álljunk-e bosszút? Ha a többiben egyformák vagyunk, ebben is akarunk hasonlítani önhöz. Ha zsidó bánt keresztényt: mi az ő alázata? – bosszú. Ha keresztény bántja a zsidót, mi legyen keresztény példája szerinti türelme? – természetesen bosszú. Követem az önöktől tanult gonoszságot, s bajnak kellene közbejönni, ha tanítóimon túl nem tennék...”

ÉLET ÉS VIDÁMSÁG

Amikor húsvét hónapjában a feltámadás, az élet győzelmére emlékezünk, álljon előttünk néhány kis hithősünk megnyilvánulása.

P. Lajos bácsi minden vasárnap vonattal utazott az istentiszteletre, ahol rendszeresen beszámolt arról, hogy hitének bizonyítékát látja abban: őt elkerüli a jegyellenőrzés – amiért is nem is költ ilyesmire. De amikor a lelkész rákérdezett a csoda lefolyására, akkor bevallotta, hogy a kalauz érkezésének idején gyakran választja a mosdóban való tartózkodást, mint „hitének” menedékét.

A napokban hallottam a következő elgondolkozató valomást: „Én hiszek Istenben, pedig szerintem nincs, vagy ha van is, színtelen.”

Nemrégiben egy férfi kért segítséget tőlem, és amikor hajlandóságot mutattam, igyekezett meghálálni és biztosítani arról, hogy jól döntöttem, így a következőket mondta: „Voltam én már többször Máriapócsra (búcsújáró hely), Márianosztrán...” Aztán az utóbbit visszavonta, mert gondolta, hogy tudom, az nem tipikus búcsújáró hely.

HÍRMOZAIK Kanada külügyminisztériumának honlapja a következőkről tájékoztatja az érdeklődőket: Kanada kormánya 2015 novembere és 2016 februárja között 25 000 szíriai menekültet fogadott be, akiknek a beilleszkedését részben a kormány, részben civilek (köztük egyházak) támogatták anyagilag és egyéb módon. Ezen időszakban a kanadaiak 31,8 millió kanadai dollárt adományoztak a kanadai segélyalapnak, melyből a humanitárius segítségnyújtás keretében a válság súlytotta szíriaiaknak a helyszínen élelmiszert, menedéket, egészségügyi ellátást, védelmet, oktatást biztosít, illetve Kanada szintén jelen van azokban a környező országokban, ahol a legtöbb szíriai menekült van, pl. Törökországban. Itt többek közt a gyermekeket oktatásban részesítik, kórházakat építenek. 2016 februárjában Justin Trudeau, kanadai miniszterelnök új stratégiát hirdetett a következő három évre a szíriai és iraki válság kezelésére, ezzel együtt kormánya megnöveli az erre fordítható összegeket. (Forrás: <http://www.international.gc.ca/>)